JONGE BOEREN KIESKOMPAS

Tweede kamerverkiezingen 2021-2025

NAJK

Roy Meijer
Voorzitter NAJK

Landbouw centraal op de onderhandelingstafel!

Dit KiesKompas laat jonge boeren en tuinders laat zien dat de land- en tuinbouw een groot thema gaat worden bij de komende kabinetsonderhandelingen.

Jouw stem maakt meer dan ooit tevoren uit hoe de toekomst van de Nederlandse landbouw eruit gaat zien. NAJK vindt het daarom belangrijk om de verschillende verkiezingsprogramma's in grote lijnen op een gemakkelijke manier aan jullie, onze leden, kenbaar te maken. Dit KiesKompas voor jonge boeren en tuinders geeft per partij weer wat zij hebben opgeschreven over de land- en tuinbouw in hun verkiezingsprogramma.

Het KiesKompas is absoluut niet bedoeld om een stemadvies uit te brengen als NAJK aan haar leden. Dit document is bedoeld voor elk lid om een goede keuze te kunnen maken voor een politieke partij tijdens de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021. Ik hoop dat een ieder stemt met zijn of haar liefde voor het prachtige vak van boer en tuinder!

Roy Meijer
Voorzitter NAJK

NAJK

Stem met liefde voor het prachtige vak **boer** en **tuinder**!

Wat doet de Tweede Kamer?

De drie belangrijkste taken van de Tweede Kamer zijn: het volk vertegenwoordigen, controleren of de regering haar werk goed uitvoert en samen met de regering nieuwe wetten maken.

Hiermee heeft de Tweede Kamer een belangrijke rol bij de vorming van het Nederlands beleid. Om de medewetgevende en controlerende taken goed uit te voeren heeft de Tweede Kamer een aantal rechten. Zo hebben ze onder andere het recht om zelf wetsvoorstellen in te dienen en om gedane voorstellen te wijzigingen. Wetten en wijzigingen kunnen alleen aangenomen worden als er een meerderheid is in de Tweede Kamer. Nadat de Tweede Kamer instemt met een wet, stemt ook nog de Eerste Kamer over een wet.

De Tweede Kamer heeft dus invloed op de invulling van het mestbeleid, stikstofbeleid en nog vele andere zaken rondom de landbouw in Nederland.

Wie zitten er in de Tweede Kamer?

De Provinciale Staten regelen niet alleen zaken in de provincie zelf. De Provincie kiest ook de leden van de Eerste Kamer in Den Haag. De Eerste Kamer bepaalt of wetten die worden bedacht door volksvertegenwoordigers in de Tweede Kamer worden goedgekeurd. Pas als de Eerste Kamer een wet goedkeurt, wordt het echt een nieuwe wet.

Hoe gaan de verkiezingen?

Verkiezingen in de Tweede Kamer vinden om de vier jaar plaats, tenzij het kabinet valt en er vervroegde verkiezingen worden uitgeschreven.

Dit jaar zijn de verkiezingen op 17 maart 2021 en doen er maar liefst 37 (!) partijen en 1579 kandidaten mee, dit is een recordaantal. Je kunt je stem uitbrengen op de kandidaat naar keuze. Als iemand voldoende voorkeursstemmen krijgt, dan krijgt deze een zetel. Ongeacht de plaats op de kandidatenlijst.

Het is in Nederland nog geen enkele partij gelukt om alleen een meerderheid in de Tweede Kamer te krijgen. Na de verkiezingen wordt daarom een samenwerking gezocht tussen verschillende partijen waarmee een meerderheid behaald wordt in de Kamer. De partijen die met elkaar een samenwerking aangaan zijn de coalitie en leveren de personen voor de regering. Samen maken ze een regeerakkoord, waarin de plannen voor de aankomende vier jaar staan. De andere partijen in de Tweede Kamer zijn de oppositie. Hieronder zie je de zetelverdeling van 2017-2021

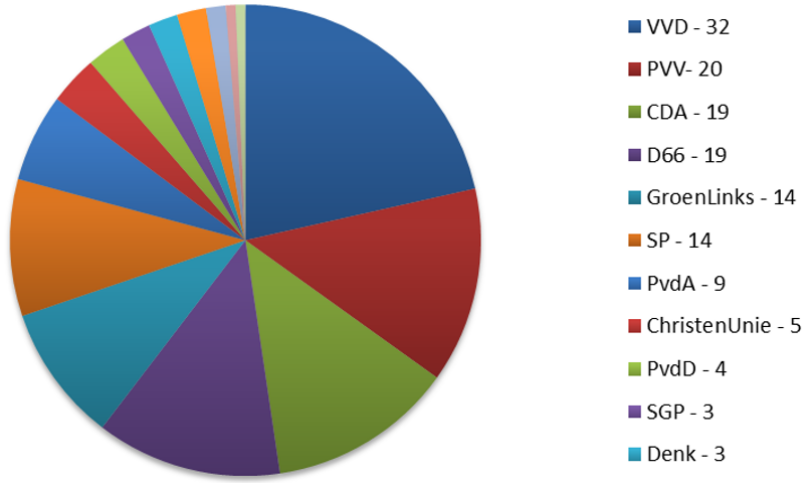

Klik door naar de standpunten van **een bepaalde partij**!

VVD

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

De Nederlandse land- en tuinbouw is de afgelopen decennia uitgegroeid tot een sector van wereldklasse. Boeren, tuinders, vissers en onderzoekers zorgen ervoor dat wij ons niet druk hoeven te maken over gebrek aan voedsel, en tegelijkertijd exporteren zij hun producten en innovaties over de hele wereld. Daarbij helpt het ook dat de Europese Unie zorgt voor een grote en stabiele afzetmarkt. Dit is van groot belang voor Nederland. We kunnen namelijk niet zonder een betrouwbare voedselvoorziening. Nederland en Europa moeten strategisch autonoom blijven en niet afhankelijk raken van import uit de rest van de wereld. De wereldbevolking groeit en de wereldwijde vraag naar voedsel zal de komende jaren blijven toenemen. Het belang van landbouw neemt daarmee toe. Grote opkomende economieën als China en India kopen zelfs wereldwijd landbouwgrond op om hun eigen voedselvoorziening veilig te stellen. Dat maakt het extra waardevol als wij in Europa nog zelf ons voedsel kunnen verbouwen. Door zelf voldoende voedsel te produceren weten we ook dat wat op ons bord belandt veilig is, en kunnen we het ons veroorloven de import van voedsel met lagere kwaliteit en duurzaamheidsstandaarden te weigeren.

Tegelijkertijd lopen we tegen grenzen aan. Het is niet mogelijk dat alle sectoren in Nederland oneindig groeien. De ruimte is beperkt en groei kan botsen met andere belangen, zoals het behoud van natuurgebieden. Dat betekent niet dat de natuur automatisch voor alles gaat. Maar sommige natuurgebieden zijn beschermd en moeten we in goede staat behouden. De oplossing ligt niet in het simpelweg wegzetten van boeren als vervuilers.

De boeren zijn niet een onderdeel van het probleem maar een onderdeel van de oplossing. We moeten volop inzetten op innovatie zodat er ruimte blijft voor boeren om te ondernemen en we ondertussen de uitstoot van vervuilende stoffen verminderen. Dan levert de boer dezelfde waardevolle bijdrage aan ons voedsel en onze economie, maar met minder nadelen voor natuur, mens en milieu.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

Zo kan Nederland ook een belangrijke rol spelen bij het voeden van een groeiende wereldbevolking. Door zelf te exporteren of door met onze kennis nieuwe plantensoorten te ontwikkelen die ook op zoute gronden of in droge gebieden kunnen bloeien. Innovatie is de kern voor de land- en tuinbouw van de toekomst, en kan ook de uitstoot van CO2 door bijvoorbeeld de veeteelt nog verder terugdringen.

De volgende uitgangspunten zijn leidend:

- Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel. Zij verdienen waardering, ruimte en ondersteuning om te innoveren, zodat zij kunnen kiezen voor emissiearm ondernemen, overstappen naar andere vormen van landbouw, bijvoorbeeld om de biodiversiteit te vergroten, of stoppen als zij dat willen.

- De overheid stelt duidelijke en haalbare doelen, zoals het verminderen van schadelijke emissies. Daarbij wordt niet het middel voorgeschreven, zoals dierenaantallen of verplichte weidegang, maar het doel. Het weiden van koeien en het bemesten van grond moet zonder vergunning mogelijk zijn.

- Natuur is belangrijk en verdient bescherming binnen de afwegingen over het gebruik van de schaarse ruimte in Nederland en een haalbaar en realistisch natuurbeleid. Dan is het soms nodig om natuurgebieden samen te voegen of opnieuw in te delen, waarbij ook ruimte is voor wonen, ondernemen en recreatie.

Nederland heeft een agrarische sector om trots op te zijn. Onze ondernemende boeren en vissers zijn innovatief, produceren voedsel van hoge kwaliteit en exporteren naar de hele wereld. Vele bedrijven hebben de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in slimme innovaties om hun bedrijven duurzamer te maken. Zo kunnen boeren door middel van precisielandbouw zowel mest als gewasbeschermingsmiddelen al nauwkeurig aanbrengen op de plekken waar dit ook daadwerkelijk van toegevoegde waarde is, waardoor er minder belasting is voor het milieu.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

Er is inmiddels een bedrijfsovernamefonds opgericht dat jonge boeren ondersteunt bij de overname van het gezinsbedrijf en bij investeringen in innovatie. Ook zijn stappen gezet voor een herziening van het mestbeleid en is er ondersteuning gekomen voor boeren die emissiearm willen produceren. We willen de agrarische sector blijven versterken. De komende jaren zetten we in op:

- **Vermindering van schadelijke emissies** voor de omgeving en natuur als gevolg van veeteelt. Inkrimping veestapel is niet het doel, dus we voorkomen inkrimping via de achterdeur, bijvoorbeeld door generieke inperkingen van fosfaat- of dierenrechten.

- **Financiële ondersteuning** aan boeren wanneer zij investeren in systemen of technieken om schadelijke emissies terug te dringen. Het wordt voor boeren ook mogelijk om tegen een financiële vergoeding tijdelijk en vrijwillig (een deel van) de stal leeg te laten staan of emissieruimte te verhuren, ook buiten de landbouwsector.

- **Niet verder afromen van de emissieruimte** die ontstaat als gevolg van stikstofbesparende maatregelen. Bestaande fosfaat- en dierenrechten blijven bij een vrijwillige uitkoop van boerbedrijven beschikbaar voor boeren de emissiearm willen produceren.

- Gronden die in bezit zijn van **Rijksvastgoedbedrijf en Staatsbosbeheer** gebruiken voor bedrijven die verplaatst worden door de stikstofproblematiek. Binnen de gebiedsgerichte aanpak is het bij het verplaatsen van bedrijven belangrijk aandacht te hebben voor de al bestaande functies in het gebied.

- Nadruk op i**nnovatie, hergebruik en verwerking van mest bij nieuwe wetgeving.** Zo herwinnen we dankzij innovatie kostbare grondstoffen uit mest en leveren agrariërs een belangrijke bijdrage aan een circulaire economie.

- Aanpassen van **mestwetgeving** zodat innovaties meer ruimte krijgen om bijvoorbeeld mest te verdunnen en zo de stikstofemissie te verlagen.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

- Geen wettelijke verplichtingen tot **weidegang**. De sector zorgt er zelf voor dat doelstellingen worden behaald.
- Vermindering van kortlopende **pachtcontracten**. Dit draagt bij aan de continuïteit van agrarische bedrijven en duurzaam bodembeheer. We spannen ons in om teeltpacht mogelijk te houden.
- **Proeftuinen** waarin onderwijs, bedrijfsleven en overheid samenwerken aan oplossingen die bijdragen aan een gezonde bodem, duurzame bemesting en duurzame voedselproductie. Uitgangspunt hierin is een toekomstgericht verdienmodel voor de agrarische ondernemer.
- Tegengaan van ongelijke machtsverhoudingen. **Mededingingswet** passen we aan zodat meer samenwerking in land- en tuinbouw mogelijk is.
- Het **versterken van de positie** van de boeren tegenover de supermarkten, waarbij een goed verdienmodel voor de boer mogelijk is. De Autoriteit Consument en Markt ziet er op toe dat boeren en tuinders eerlijke prijzen ontvangen van afnemers voor producten waar bovenwettelijke eisen, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn, aan zijn gesteld.
- Hervorming van het **Europees landbouwbeleid** richting innovatieve, efficiënte en duurzame landbouw. Zo ontvangen Nederlandse boeren meer Europese subsidies en verbetert de netto betalingspositie van Nederland in Europa.
- Strategischer inzetten van het **Europees landbouwbeleid** in de wereld. Een innovatieve Europese landbouwsector voorziet de wereld van voedsel, met name landen die getroffen zijn door bijvoorbeeld droogte als gevolg van klimaatverandering, in ruil hiervoor grondstoffen die Europa nodig heeft.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

- Geen strengere Nederlandse uitwerking bij de invoering van Europese richtlijnen. Als boeren zelf kunnen bepalen hoe ze doelen behalen is er ruimte voor vernieuwing. Het **Europees fosfaatplafond** willen we afschaffen omdat het innovatieve ideeën in de weg staat.

- Maatwerk en proportionaliteit bij de implementatie van **Europese richtlijnen** zoals de Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn Water. Het karakter van de regio is leidend. In gebieden waar de norm wordt gehaald is meer ruimte of meer mogelijk. Waar dit niet is, zoeken we naar alternatieven.

Onze voedselproductie moet veilig zijn en geen bedreiging vormen voor onze volksgezondheid. De mensen die zorgen voor ons voedsel houden van hun dieren, gaan zorgvuldig met ze om en zijn trots op hun eindproduct. Een stalbrand is dan ook niet alleen verschrikkelijk voor de dieren, maar ook voor de boeren en betrokken hulpverleners. De boer heeft liefde voor zijn dieren en moet over de middelen kunnen beschikken om ze zo goed mogelijk te beschermen. Daar waar misstanden plaatsvinden, moet ingegrepen en gehandhaafd worden. Hiervoor is effectiever toezicht nodig, zoals cameratoezicht op afstand bij slachterijen. Ook innovaties op het gebied van voedselproductie, zoals kweekvlees, vleesvervangers, verticale landbouw en biotechnologie, bieden veel kansen. Op deze manier kan met minder grondstoffen meer kwalitatief hoogwaardig en diervriendelijker voedsel worden aangeboden. Om de gezondheids- en leefomgevingsrisico's in gebieden met een zeer hoge veedichtheid aan te pakken, is afgelopen jaren geld beschikbaar gesteld voor een warme sanering van de varkenshouderij. De komende jaren zetten we in op:

- Scherpere controle op **voedselveiligheid** door de NVWA. Naast controle op locatie, kan de NVWA ook meekijken via een camera. Als een bedrijf zich niet aan de regels houdt, is sluiting de ultieme consequentie

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

- Meer samenwerking tussen de landbouw en de NVWA. De NVWA geeft ook in het weekend **keuringsdocumenten en exportcertificaten** af. Daarnaast voeren particuliere laboratoria niet-toezichthoudende taken van de NVWA uit, zodat de NVWA zich alleen bezighoudt met de primaire taken.

- Verbeteren **luchtkwaliteit** rondom stallen in een veedichte gebieden. Boeren in gebieden met een hoge veedichtheid die willen stoppen met hun bedrijf, kunnen rekenen op steun van de overheid.

- Voorkomen van stalbranden door de mogelijkheden voor **knaagdierbestrijding** te verruimen en bij de veehouderij een periodieke elektrakeuring in te voeren.

- Financiële ondersteuning voor boeren om **emissiearm te produceren**. Dit bevordert de luchtkwaliteit en volksgezondheid.

- Verder terugdringen van **antibiotica in de veehouderij**. In overleg met de betrokken sectoren houden we rekening met zowel de volks- als de diergezondheid.

- Effectief bestrijden van ziekten in gewassen met **gewasbeschermingsmiddelen**. Gebruikte middelen dienen veilig te zijn voor de volksgezondheid en de plant- en diergezondheid. Dit wordt beoordeeld door het Ctgb.

- Bevorderen van innovatie in de voedselsector. Europese standaarden passen we aan om innovaties als CRISPR- Cas ook in de land- en tuinbouwsector mogelijk te maken. Dit kan bijdragen aan voedselveiligheid, duurzaamheid, plantgezondheid en de voedselproductie.

- Ingrijpen als bedrijven in de **vleesverwerkende industrie** zich niet aan de dierwelzijnseisen houden. Bij herhaalde overtreding volgt sluiting.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

Kweekvlees

De veehouderij zorgt voor de uitstoot van vervuilende stoffen, dus moeten we minder vlees eten, zo klinkt het vaak. Daarmee ontstaat het beeld dat om de natuur en het klimaat te redden, de mensheid massaal vegetariër moet worden. Dat roept weer begrijpelijke weerstand op van mensen die hun gehaktbal of biefstukje niet willen opgeven. Hoewel ook zij na het eten van steeds beter wordende alternatieven verrast zijn over hoe goed een veganugget, beyond burger, plant shoarma of gehacktbal kunnen smaken.

De productie van kweekvlees is nu nog niet commercieel rendabel, maar als liberalen met een optimistische levenshouding hebben wij hoge verwachtingen van deze technologie. Innovatie gaat niet alleen om bestaande productie efficiënter maken, maar ook om het uitvinden van hele nieuwe manieren van productie.

Natuurbeleid

Onze natuur draagt bij aan ons welzijn, biedt mensen een plek om te recreëren en levert bruikbare grondstoffen. Het gebruik van het landschap in Nederland komt echter onder druk te staan. De ruimte is schaars waardoor het lastig is om tegemoet te komen aan alle wensen die er zijn voor wonen, ondernemen, reizen en natuur. We moeten ons blijven inspannen voor herstel en behoud van de natuur en de versterking van de biodiversiteit in Nederland, gebaseerd op objectieve gegevens, dit is ook van belang voor onze economie. De spanning tussen deze belangen is de afgelopen jaren ook duidelijk geworden toen de Programmatische Aanpak Stikstof ongeldig is verklaard.

De Wet Stikstofreductie en natuurverbetering biedt een oplossing voor de PAS-melders en vrijgestelden en wij staan pal voor de uitvoering hiervan. De komende jaren moet worden ingezet op een realistisch en haalbaar natuurbeleid. Waarbij de overheid, natuurorganisaties en de agrarische sector samenwerken aan een aantrekkelijk landschap, waar het goed wonen, werken, ondernemen én recreëren is.

"Boeren zijn hardwerkende ondernemers die zorgen voor ons voedsel"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Mark Rutte

Lijsttrekker

De VVD over boeren en tuinders

De komende jaren zetten we in op:

- Herijking van de aangewezen **Natura 2000- gebieden**, waarbij we kritisch kijken naar de regels en soorten die niet voortvloeien uit EU-regels of door Nederland zelf zijn toegevoegd. Europese richtlijnen voeren we niet strenger in dan de EU voorschrijft. Zo kunnen we nog steeds genieten van de natuur en houden we ons natuurbeleid realistisch. Hierbij is het ook belangrijk te kijken naar mogelijk tegenstrijdige doelen en worden niet op voorhand zaken uitgesloten.

- Er worden geen nieuwe **Natura2000- gebieden** aangemeld of aangewezen. Daar waar mogelijk voegen we natuurgebieden samen.

- Balans tussen de belangen van economie en natuur bij de aanpak van de **landelijke stikstofuitstoot** via een nieuw registratiesysteem. Zo krijgen ondernemers zekerheid bij vergunningverlening en blijft onze mooie natuur behouden.

- Uitbreiding van de lijst met **bejaagde wildsoorten** om schade en overlast door diersoorten waar er te veel van zijn te voorkomen. Ongecontroleerde groei van deze soorten kunnen een bedreiging vormen voor volksgezondheid, verkeersveiligheid, landbouw en natuur.

- Aanplanten van **nieuwe hectares bos** binnen natuurnetwerken dat niet ten koste gaan van het areaal landbouwgrond. Daarbij voorkomen we dat deze gebieden direct een beschermde status krijgen en activiteiten als wonen, ondernemen en recreatie beperken.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op vvd.nl/verkiezingsprogramma/

CDA

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

Nederland zonder boeren, tuinders en vissers is als het Rijksmuseum zonder Rembrandts. Samen staan ze voor het beste wat ons land de wereld te bieden heeft. Rembrandt is wereldberoemd als groot vakman en vernieuwer in zijn vakgebied en dat zijn onze boeren, tuinders en vissers ook. Daarom moeten we op hen net zo zuinig zijn als op onze Rembrandts.

Voor de boer zijn de grond, de dieren en de natuur het kapitaal waarmee hij werkt. Voor de visser is dat het water en de zee. De zorg voor het landschap, het milieu en dierenwelzijn is hun dagelijks werk. Weinig andere sectoren hebben in de afgelopen jaren zoveel milieuwinst geboekt in het terugdringen van de uitstoot en de ontwikkeling van nieuwe duurzame technieken.

Veel boeren, tuinders en vissers hebben een familiebedrijf, dat van generatie op generatie wordt doorgegeven. Dat is de reden dat zij als geen ander weten hoe zij zich steeds weer aan kunnen passen aan nieuwe omstandigheden. Dat doen ze al eeuwen.

Bij veel politieke partijen ontbreekt de aandacht voor de strategische waarde van een sterke agrarische sector. Op wereldschaal azen landen als China op onze agrarische technologie en productiecapaciteit, terwijl met de groei van de wereldbevolking voedselzekerheid en voedselveiligheid steeds grotere vraagstukken worden. Europese samenwerking en handelsverdragen zijn dan onmisbare instrumenten om de eigen markt, de voedselkwaliteit en de productie te beschermen.

Wij kiezen voor een gezonde toekomst voor de landbouw, tuinbouw en visserij in ons land. Met hun vakmanschap en innovatie is een versnelling van de verduurzaming haalbaar. In een goede balans met de natuur, het landschap en de omgeving om hen heen. Wat de sector daarvoor nodig heeft is een duidelijk langetermijnperspectief, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten.

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

- De overheid gaat samen met de sector voor d**uidelijke langjarige duurzaamheidsdoelen** en laat de uitvoering aan de sector over om deze doelen te behalen. De Nederlandse glastuinbouw is een voorbeeld in de wereld op het gebied van productie, duurzaamheid en innovatie. We willen de sector optimaal faciliteren in onderwijs en onderzoek.

- Met de inzet van innovatie en nieuwe meettechnieken kunnen de doelmaatregelen worden vertaald in een **opgave op bedrijfsniveau**. Daarmee laten we iedere agrarische ondernemer de ruimte voor maatwerk, innovatie en vakmanschap om naar eigen inzicht zijn aandeel te realiseren. De overheid handhaaft op uitkomst en bemoeid zich minder met de bedrijfsvoering.

- De doelmaatregelen voor de lange termijn bepalen de **milieugebruiksruimte** voor de landbouw, inclusief de eerder gestelde limieten op fosfaat en stikstofemissies. Wij stimuleren de sector om zelf met plannen te komen om deze doelen te realiseren. De plannen vragen om inspanningen van de hele keten: van boeren, verwerkers van agrarische producten en andere partners in de keten.

- Initiatieven van boeren om (nog) duurzamer te werken leiden nog te vaak tot meer kosten en minder opbrengst. Wij blijven werken aan een eerlijke prijs waarin de **kosten voor verduurzaming** worden meegenomen. Zolang de overheid dit niet regelt is de overheid mede aan zet.

- Omdat geen boer groen kan doen, als hij of zij rood staat, willen wij dat banken en de overheid ondersteuning bieden om financiering mogelijk te maken. Omdat de financieringsproblematiek zich niet beperkt tot primaire investering, breiden we daarnaast het bestaande Omschakelfonds van investeringskredieten uit met het **risico- en transitiefonds**.

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

- Wij zetten de **modernisering en innovatie** van de veehouderij voort. Het is belangrijk dat de sector zelf de innovaties omarmt om de duurzaamheid en dierenwelzijn doelen te behalen. Ook hier moeten de overheid en de ketenpartners aan bijdragen om de transformatie van deze belangrijke economische sector mogelijk te maken. Boeren kunnen dit niet alleen.

- Boeren leveren een bijdrage aan stikstofreductie waarbij maatwerk per regio het uitgangspunt is. Boeren die **vrijwillig stoppen** worden gecompenseerd. Wij zijn tegen gedwongen onteigening en willen de bestaande budgetten voor uitkoopregelingen openstellen voor verduurzaming van stallen en productiemethode als daarmee voor hetzelfde geld betere resultaten kunnen worden geboekt.

- Wij verruimen de mogelijkheden, zowel geografisch als financieel, voor boeren om te participeren in **duurzaam landschaps- en natuurbeheer**. We bepleiten een onderzoek naar de gevolgen van extern salderen, het nationale verdienvermogen en wat de minimale omvang is om de innovatiekracht overeind te houden.

- **Op regionaal niveau** wordt mogelijk om vraagstukken van klimaatverandering, verlies biodiversiteit en verlies cultuurlandschap oplossingen te ontwikkelen waarbij de landbouw en natuur in balans zijn en elkaar versterken.

- Wij willen een **beschermde status voor vitale landbouwgronden** om de toekomst van platteland en voedselzekerheid veilig te stellen. In de nieuwe Nota Ruimte worden ontwikkelgebieden voor landbouw aangewezen in een goede balans met natuur, wonen en recreatie. Daar waar de functie landbouw wordt gewijzigd, wordt verplaatsing van een gezond bedrijf naar vitale landbouwgronden mogelijk gemaakt. Ook beschermen we onze agrarische technologie, landbouwgrond en vitale bedrijven in zaai- en pootgoed tegen ongewenste overnames uit het buitenland.

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

- Aanvullend op de **langjarige duurzaamheidsdoelen** bieden we boeren aan deel te nemen aan nieuwe trajecten waarin zij ervaring opdoen met natuur inclusieve landbouw en andere methodes om hun bedrijfsvoering te verduurzamen, zodat we versnellen in de duurzaamheidsopgave en deze ambities vanuit de sector zichtbaar maken voor een groter publiek. Dit verdient respect, maakt ons trots en biedt perspectief voor de volgende generatie boeren.

- Water, droogte en het voorkomen van verzilting van landbouw-gronden vormen grote strategische uitdagingen voor de komende jaren. In een waterrijk land als Nederland moet het mogelijk zijn om voldoende zoet water beschikbaar te houden voor landbouw, natuur en de mens. Voor een goede balans houden wij ons vast aan de **waterschappen**, inclusief de geborgde zetels in het algemeen bestuur.

- Toelatingsprocedures voor **duurzame alternatieven** voor bemesting en gewasbescherming worden vereenvoudigd en verkort.

- Wij blijven ons inzetten voor een **betere en eerlijke prijs** voor de boer. Daarvoor komt er een voedselscheidsrechter als marktmeester tussen boeren, groothandel en consument. In Europees verband zetten we ons in voor een lagere btw op groeten en fruit dat in Europa geteeld is.

- Wij willen kortere ketens van het land naar het bord. Wat je van dichtbij haalt is verser, lekkerder en vaak minder belastend voor het milieu. Daarom stimuleren wij **lokale coöperaties van boeren**, winkeliers en consument om regionale producten op de markt te brengen en bij te dragen aan een sterke lokale en circulaire economie.

- Het bestaande **jongeboerenfonds** biedt de komende generaties boeren zicht op een solide toekomst voor hun familiebedrijf. De huidige regelingen zijn te bureaucratisch en worden nog onvoldoende benut. Wij willen de aanvraag vereenvoudigen en meer toespitsen op de behoeften van jonge boeren.

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

- De opheffing van de productschappen heeft de positie van boeren en tuinders in de keten verzwakt. Om de gezamenlijke verantwoordelijkheid en samenwerking te versterken kiezen wij voor de oprichting van **nieuwe ketencoöperaties**, waarin de spelers uit de hele agri- en foodsector samenwerken en afspraken maken over productie, kwaliteit, gezamenlijk toezicht, duurzaamheid, biodiversiteit en een eerlijke prijs.

- Bodemdaling in het veenweidegebied leidt in het hele land tot schade aan huizen, gebouwen, wegen en landbouwgronden. In het nieuwe kabinet wijzen wij één minister aan die samen met gemeenten, provincies, waterschappen, landeigenaren en grondgebruikers komt tot een effectief pakket van maatregelen om **bodemdaling terug te dringen**. De Impulsregeling veenweide wordt voortgezet en uitgebreid met een investeringsagenda voor bebouwd gebied om samen met grondeigenaren en –gebruikers naar passende compensatie te zoeken voor de waardedaling van het eigendom vanwege beperkingen in gebruiksmogelijkheden en om de leefbaarheid en vitaliteit te bevorderen.

- Onze kennis over voedsel, water en duurzaamheid is van wereldklasse. Het Nationaal Groeifonds biedt voor de agrarische sector mogelijkheden voor investeringen in **onderzoek en innovatie** en de versterking van kansrijke clusters van bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de agrofoodsector. Toelatings-procedures voor duurzame alternatieven van bemesting en gewasbescherming worden vereenvoudigd en verkort. Tevens willen we onder strikte ethische voorwaarden nieuwe technieken van genetische modificatie in plantaardig materiaal mogelijk maken, zoals CRISPR-Cas.

- We zijn zuinig op de natuur en het cultuurlandschap in ons land. Bij de aanleg en bouw van grote **windmolens en zonneparken** worden natuur en landbouwgronden zoveel mogelijk ontzien, zeker zolang er op daken nog volop ruimte is voor zonnepanelen. Ook wordt altijd als eerste de directe omgeving geraadpleegd.

"Wat de sector nodig heeft is een duidelijk perspectief voor de lange termijn, de ruimte om te ontwikkelen en een eerlijke prijs voor hun producten"

Jaco Geurts

Woordvoerder landbouw

Wopke Hoekstra

Lijsttrekker

Het CDA over boeren en tuinders

- Wij onderschrijven de **Europese Green Deal**, maar maken ons nog grote zorgen over de uitwerking voor de specifieke Nederlandse situatie. De doelstelling om 30% (Europa breed) van het land- en wateroppervlak als beschermd natuurgebied aan te merken is in ons land niet haalbaar. We dragen actief en constructief bij aan de vormgeving om de haalbaarheid en betaalbaarheid van de maatregelen te beschermen. Dat geldt ook voor de herijking van het bestaande Natura2000-beleid.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op cda.nl/standpunten

SP

"Wij willen een 'boerenlandbouw': een gezonde productie waarmee boeren de kost kunnen verdienen"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Lilian Marijnissen

Lijsttrekker

SP over boeren en tuinders

Landbouw en veeteelt zijn uit hun voegen gegroeid, door intensivering en schaalvergroting. Dat ging ten koste van natuur en milieu en van het dierenwelzijn. En het is bovendien slecht voor de toekomst van de boeren. Wij willen een 'boerenlandbouw', ofwel een gezonde productie waarmee boeren de kost kunnen verdienen.

- Stoppen met de **bio-industrie**.
- **Weidegang** wordt verplicht.
- In plaats van de intensivering en schaalvergroting ondersteunen we boeren die **diervriendelijk en duurzaam** produceren. De duurzame boer verdient ook een duurzaam inkomen.
- Minder transport over de wereld en meer regionale productie.
- Geen gevaarlijk **landbouwgif** meer, maar biologische bestrijding. En garanties voor de gezondheid van boeren, bewoners en dieren.
- Stevige **beperking van de veestapel** om verder milieu- en klimaatschade tegen te gaan.
- We willen een verbod op het patenteren van **gewaseigenschappen**.
- We behouden en verbeteren de **biodiversiteit**. Natuurgebieden worden met elkaar verbonden en er wordt gezorgd voor een uitbreiding van natuur, ook in zee. Aantasting van de natuur en het landschap door bebouwing en versnippering gaan we tegen. Met een nationaal bomenplan gaan we voor elke Nederlander een boom planten, ook als extra bijdrage aan een beter klimaat. Er komt een apart programma om stikstofuitstoot te bestrijden, zodat we woningen kunnen blijven bouwen, gebaseerd op het weghalen van stikstofbronnen en uitbreiden van de natuur.

Bekijk het volledige verkiezingsprogramma sp.nl/standpunten

PARTIJ VOOR DE **VRIJHEID**

"De regelzucht, ook afkomstig uit Brussel, is compleet doorgeslagen, ingewikkeld en oneerlijk"

Dion Graus
Woordvoerder landbouw

Geert Wilders
Lijsttrekker

De PVV over boeren en tuinders

Sinds jaar en dag springt de PVV in de bres voor dieren. We zijn geen dierenactivisten, maar net als veel Nederlanders gek op dieren. Alle weerloze levende wezens verdienen onze bescherming. Daarom is het goed dat er op initiatief van de PVV de Dierenpolitie is gekomen. We willen de capaciteit daarvan uitbreiden. Dierenmishandeling is een gruwel en moet hard worden bestraft. Niet alleen met hoge gevangenisstraffen, maar ook met een levenslang verbod om dieren te houden.

We zijn voor een gecontroleerde afbouw van de bio-industrie op de lange termijn. Maar dat kan alleen als we onze boeren niet de nek omdraaien. Zij moeten niet gedwongen worden voorop te lopen om vervolgens weggeconcurreerd te worden door boeren in andere landen die de kantjes eraf lopen.

De milieugekte heeft de afgelopen jaren ons land overgenomen. We worden geregeerd door linkse activisten. En dat terwijl de luchtkwaliteit in Nederland sinds 1980 enorm is verbeterd, net als de kwaliteit van het oppervlaktewater. Kortom: de natuur is er de laatste decennia in Nederland op vooruitgegaan! We moeten stoppen met paniekmaatregelen die boerenbedrijven en -gezinnen naar de afgrond brengen, de visserij om zeep helpen, de woningbouw stilleggen en automobilisten de rekening presenteren.

De PVV is blij met onze boeren. Zij zorgen voor ons eten zoals melk, kaas en vlees. Maar ze moeten het zwaar ontgelden. De regelzucht, ook afkomstig uit Brussel, is compleet doorgeslagen, ingewikkeld en oneerlijk. Onder het mom van milieu, natuur en klimaat wordt de Nederlandse boerenstand vakkundig de nek omgedraaid: hardwerkende gezinnen en gezonde familiebedrijven gaan kapot.

De zelfverzonnen 'stikstofcrisis', die het halve land op slot heeft gezet, was en is voor de boeren de druppel: meerdere keren stond het Malieveld in Den Haag vol met protesterende boeren. Ze zijn boos en maken zich zorgen over hun toekomst – en terecht. Maar er wordt niet naar ze geluisterd. Sterker nog: zelfs het leger wordt op ze afgestuurd.

"De regelzucht, ook afkomstig uit Brussel, is compleet doorgeslagen, ingewikkeld en oneerlijk"

Dion Graus
Woordvoerder landbouw

Geert Wilders
Lijsttrekker

De PVV over boeren en tuinders

De PVV is wél trots op onze boeren en schrapt alle overbodige regelgeving – om te beginnen de doorgeslagen stikstofregels rond een niet-bestaand stikstofprobleem. Onze boeren moeten kunnen blijven boeren en tegelijk zorgen voor ons mooie Nederlandse landschap. Natuur blijven we goed beheren, maar het hoeft niet allemaal stikstofarme natuur te zijn. We koesteren de natuur die we hebben, maar doorgeslagen milieu- en natuurwetgeving schaffen we af. Zo blijven we een prachtig en schoon land. De PVV wil:

- Geen **stikstofwet**.
- **Geen EU- bemoeienis** met onze boeren en vissers.
- Behoud gezins –en familiebedrijven en **stop schaalvergroting** in de landbouw.
- **Stoppen met onzinnige CO2-, stikstof- en PFAS-maatregelen** voor boeren, vissers, bouwers en automobilisten
- Boeren moeten kunnen **blijven boeren** en tegelijk zorgen voor ons Nederlandse landschap.
- Stalbrandpreventieplan.
- Gecontroleerde afbouw van de **bio-industrie**.
- Op geen enkele manier deelnemen en geen cent bijdragen aan de **Green Deal** van de EU.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op pvv.nl/verkiezingsprogramma.html

D66

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

Boeren zorgen voor ons eten. Veel boeren hebben innovatieve bedrijven. Maar we moeten ook eerlijk zijn: de huidige land- en tuinbouw in Nederland is onhoudbaar. Er wordt te veel diervoer van ver geïmporteerd, er worden te veel bestrijdingsmiddelen en kunstmest gebruikt en het niveau van biodiversiteit is desastreus. Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd.

In kringlooplandbouw staat een efficiënte en duurzame omgang met de aarde centraal. Alleen zo kan een groeiende wereldbevolking binnen de grenzen van de aarde worden gevoed. Dit vergt een andere visie op voer, mest, bodem en dierenwelzijn. Landbouwgrond moet in de kringloopgedachte benut worden: meer grond voor plantaardig voedsel voor mensen, meer restproducten gebruiken voor veevoer en minder vlees consumeren. Een vruchtbare bodem is de basis van voedselproductie in plaats van chemie. De standaard voor het houden van dieren gaat omhoog. Voor een duurzame kringloop van mest en voedsel is het nodig dat het aantal kippen en varkens in Nederland halveert en het aantal koeien substantieel afneemt. Daarbij gaat Nederland wereldwijd voorop lopen in het doelmatiger gebruik van stikstof om de uitstoot daarvan terug te dringen.

We brengen kringlooplandbouw in de praktijk

Boeren die niet volgens het kringloopprincipe werken moeten geholpen worden de omslag te maken. Daar horen nieuwe verdienmodellen bij.

Boeren moeten beloond worden voor zaken als natuur- en landschapsbeheer en waterberging. Idealiter zou ook de landbouwsector meedoen bij de CO2- beprijzing: belonen van het vasthouden van CO2 en betalen voor de uitstoot van CO2. Daarnaast kan gedacht worden aan de keuze voor andere inkomstenbronnen, zoals zorgtaken, recreatie en boerderijeducatie. Als kringlooplandbouw wordt doorgevoerd zullen de uitgaven aan kunstmest, antibiotica en bestrijdingsmiddelen drastisch dalen. En de opkomst van korte ketens zorgt voor minder voedselkilometers.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

- We helpen boeren om de omslag te maken naar **kringlooplandbouw**; het gebruik van kringloopwaardig veevoer, reductie kunstmest en bestrijdingsmiddelen en mestverbetering. We stellen kennis beschikbaar om boeren over methoden in kringlooplandbouw via onafhankelijke landbouwvoorlichters, in het onderwijs en via nascholing en we bevorderen dat kennis en ervaringen ook digitaal toegankelijk en makkelijk te vinden zijn.

- D66 wil een prijs zetten op de landbouwuitstoot van **broeikas- en stikstofgassen**. De huidige opstapeling van regels en uitstootrechten zorgt ervoor dat de landbouw alleen maar verder intensiveert. Beprijzing zorgt er juist voor dat boeren zelf bepalen welke maatregelen het best binnen hun bedrijf worden toegepast. We belonen boeren die stappen zetten naar kringlooplandbouw. Zij betalen een lagere prijs voor hun uitstoot.

- We zorgen voor **duurzaamheidsvoorwaarden** in de voedselindustrie en supermarkten, zodat het gehele assortiment milieu- en diervriendelijker wordt, inclusief een eerlijke prijs voor boeren.

- We wijzigen het voor boeren dure systeem van **verhandelbare fosfaat-, dier- en stikstofrechten**. In het nieuwe systeem geeft de overheid rechten uit op basis van inhoudelijke criteria.

- De **Europese Landbouwgelden** die Nederland zelf kan verdelen, gaan alleen naar boeren die de stap zetten richting kringlooplandbouw en natuurbeheer. Op termijn moet de generieke inkomenssteun verdwijnen. We creëren in de Europese Unie een gelijk speelveld voor kringlooplandbouwproducten.

- Introduceren van een **mineralenbalans op bedrijfsniveau**, zoals voorgesteld door de commissie- Remkes, hierdoor hebben boeren meer inzicht in hun milieuprestaties.

De landbouw komt weer in balans met de natuur. Daarvoor moet de kringloop van voer, mest en bodemgebruik worden hersteld.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

Er worden meer restproducten gebruikt als veevoer en nog hoogwaardiger toepassingen, er wordt gewerkt met rijpe mest in plaats van rotte mest en met de bodembiologie in plaats van met chemie. Onderzoek en praktijk laten al zien dat dit goedkoper is.

- Door dieren meer restproducten te voeren, zoals voedselresten, gewasresten en insecten, komt er meer grond beschikbaar om voeding voor menselijke consumptie te telen. Daarbij stimuleren we dat deze restproducten efficiënter worden ingezet. Voor sommige bronnen moet Europese regelgeving voor diervoedsel worden versoepeld. De import van soja dringen we terug, bijvoorbeeld met Europese **Importheffingen**. We stimuleren de ontwikkeling van alternatieven die we in Nederland kunnen telen.

- In zetten om de knellende **Europese mestwetgeving** af te schaffen. Zo wordt het aantrekkelijk om gewasresten uit de akkerbouw te gebruiken als veevoer en reststoffen uit de mest als 'kunstmest' in de akkerbouw. We veranderen Europese regelgeving over mestnormen per bedrijf naar normen per gewas- en grondsoort. Zo kunnen veehouders en akkerbouwers in de regio elkaars mest optimaal gebruiken en is er minder kunstmest nodig.

- Een **scheurverbod** op blijvende graslanden in gebruik bij melkveehouders, wat beter is voor biodiversiteit en klimaat. Het verbouwen van uitspoelingsgevoelige voergewassen op zandgronden wordt aan banden gelegd. Dit maakt de landbouw klimaatbestendig. Dit vermindert de uitstoot van broeikasgassen en leidt tevens tot minder verontreiniging van het grondwater, tot meer opslag van koolstof in de bodem en tot versterking van het bodemleven.

- In de akkerbouw stimuleren we gemengde teelt en grotere rotaties van gewassen uit het **Gemeenschappelijk Landbouwbudget**. Dit zorgt voor meer biodiversiteit, geeft minder problemen met ziektes en minder gebruik van landbouwgif.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

- De **Nederlandse Nitraatrichtlijn** in lijn brengen met de normen van de Europese Kaderrichtlijn Water.

- We verbeteren de mest. Nu komen onder stallen 'dunne' (urine) en 'dikke' (ontlasting) mest bij elkaar. Deze mest verrot en dat leidt tot een enorme uitstoot van methaan en ammoniak. Wij willen dat bij nieuwbouw en verbouwingen emissiearme vloeren, die dikke en dunne mest gescheiden opvangen, de norm worden. Per 2030 komt er een verbod op rotte **drijfmest**.

- Landbouwbodems zitten vol leven. Als we weer leren deze bodembiologie te benutten om robuuste gewassen te laten groeien, hebben we minder of geen chemie nodig. En het bespaart de boer ook nog geld als hij geen bestrijdingsmiddelen en kunstmest hoeft te kopen. D66 wil een grootschalige pilot om **robuuste teeltmethoden** te ontwikkelen vanuit ecologisch efficiënte methoden. Het verminderen van bodembewerking, meer diversiteit van planten door ruimere gewasrotaties, gebruik van groenbemesters en het permanent bedekt houden van de bodem, vormen belangrijke uitgangspunten. Gewassen voeden hierbij het bodemleven en omgekeerd.

- Verpachting van grond in eigendom van het Rijk moet onder voorwaarde van duurzaam bodembeheer, bijvoorbeeld via een bodempaspoort. **Pachtcontracte**n moeten worden afgesloten voor een langere termijn.

- D66 gaat uit van de wetenschappelijke consensus dat **GMO gewassen** geen groter risico vormen dan de klassiek veredelde gewassen.

- Zaden mogen niet **gepatenteerd** worden. Het traditionele kwekersrecht werkt goed en werkt snelle verbetering van zaden in de hand. Patenten remmen de vooruitgang.

- Het moderniseren van Europese **GMO- regelgeving** om gen bewerking CRISPR-Cas mogelijk te maken. Deze revolutionaire nieuwe techniek kan zaden veel preciezer en sneller verbeteren.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

- Bij **toelating van bestrijdingsmiddelen** op Europees niveau moet er meer aandacht komen voor milieuschaden en de effecten van de stapeling middelen. Nationaal wordt de toepassing van bestrijdingsmiddelen zo veel mogelijk terug gedrongen.

- **Bodembiologie** speelt een belangrijke rol in kringlooplandbouw. Hier is meer onderzoek naar nodig. Hier ligt een opgave voor onder andere de Wageningse biologen en ecologen.

- Innovatie in de voedselproductie hoeft echter niet alleen op het land te liggen. Ook op **zee** zijn er, en zeker met de windmolenparken die er zijn en bijkomen, legio van mogelijkheden om bijvoorbeeld voedsel te kweken en verbouwen.

Dieren

We willen beter omgaan met dieren in de landbouw. D66 wil een eind maken aan de bio-industrie. We hebben meer aandacht voor de rechtspositie van het dier, ook buiten de veehouderij

- **Veetransport** in de Europese Unie maximaal vier uur. Uiteindelijk zullen we overgaan naar het transporteren van vlees en karkassen in plaats van het vervoeren van levende dieren.

- Het verbeteren van de r**echtpositie van het dieren** fundamenteel. We hanteren een positieve definitie van dierenwelzijn met aandacht voor de leefomstandigheden van het dier en diens natuurlijk gedrag. Het houden van dieren in kooien wordt uitgefaseerd.

- Een betere controle op **dierwelzijn**. We breiden de capaciteit van de dierenpolitie uit en we pakken misstanden in de dierenslachterij aan. We versterken de NVWA door het aantal inspecteurs te verhogen, te kijken naar de strenge sollicitatie-eisen en de integriteit van de autoriteit te waarborgen. Daarbovenop kijken we naar het verhogen van boetes voor misstanden en het toepassen van (tijdelijke) cameratoezicht in slachterijen.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

- Scherpere regelgeving voor **brandveiligheid** in stallen.
- Bij het **fokken van dieren** mag een hogere productie of uiterlijke kenmerken niet ten koste gaan van het welzijn van het dier.
- Jaarlijks worden er grote hoeveelheden dieren gedood uit naam van schadebestrijding. We zetten in op preventie van schade om te voorkomen dan dat we achteraf dieren moeten doden. Er wordt intensief samengewerkt met diverse kennisinstituten op het gebied van dierplaagbeheersing om de overlast en dierenleed te voorkomen. Het **gebruik van gif** wordt zoveel mogelijk teruggebracht om te voorkomen dat dit ons ecosysteem belast.

Natuur

Veel mensen genieten van natuur. De ideale plek om te ontspannen, sporten en even tot jezelf te komen. Maar helaas gaat het slecht met de Nederlandse natuur. Slechts vier procent van de natuurgebieden is in goede staat. Het aantal wilde dieren is gehalveerd sinds 1990. De stikstofcrisis maakt pijnlijk duidelijk dat de natuur, samenleving en economie niet altijd in harmonie met elkaar zijn. Wat D66 betreft gaan we veel nieuwe natuur aanleggen, de bestaande natuur beter beschermen en het stikstofprobleem oplossen.

We creëren grotere natuurgebieden
Veel natuurgebieden in Nederland zijn van elkaar gescheiden in kleine en geïsoleerde gebieden. Dit brengt dier- en plantensoorten in gevaar. Populaties worden te klein, dieren kunnen elkaar niet meer bereiken. Grotere leefgebieden, betere verbindingen en groene bufferzones zorgen voor sterkere populaties en een grotere overlevingskans van soorten. En lossen tegelijkertijd stikstofconflicten voor de lange termijn op.

- Landbouwgrond kan soms meer **biodiversiteit** herbergen dan natuurgebieden. Maar dan moet er wel plek zijn voor poelen, bloemrijke slootkanten of een struikrand. D66 wil boeren ondersteunen om zulke elementen terug te brengen.

"Voor het grootste deel van de voedselproductie moet een grote systeemverandering worden doorgevoerd"

Tjeerd de Groot

Woordvoerder landbouw

Sigrid Kaag

Lijsttrekker

D66 over boeren en tuinders

- We zorgen dat in 2050 alle natuur in goede staat is. Als tussenstap willen we dat in 2030 50 procent **stikstofreductie** is gerealiseerd.

- Rond natuurgebieden zorgen we voor **groene bufferzones** die de natuur beschermen tegen stikstofuitstoot en verdroging. We leggen jaarlijks 20.000 hectare groene bufferzone aan om in 2040 op 400.000 hectare uit te komen. Het overgrote deel krijgt een landbouwfunctie. In deze bufferzones wordt industrie geweerd, ligt het waterpeil hoger dan op normale landbouwgrond en worden mest en bestrijdingsmiddelen tot het minimum beperkt.

- Voor de uitvoering van deze grondoperatie wordt een **grondbank** opgericht. De extra natuurgebieden komen in staatseigendom, maar de 400.000 hectare groene bufferzones worden verkocht of verpacht aan kringloopboeren en natuurcollectieven.
-
- Niet alleen het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en de Bossenstrategie worden omarmd en uitgevoerd, maar D66 zet zich in voor wereldwijde bindende **biodiversiteitsdoelstellingen**. Hierin wordt opgenomen dat de wereldwijde achteruitgang van biodiversiteit in 2030 gestopt moet zijn.

- We gaan **bodemverzakking** tegen. De Nederlandse bodem zakt op veel plaatsen snel weg doordat het grondwaterpeil kunstmatig laag gehouden wordt om intensieve landbouw mogelijk te maken. Dit is in veengebieden een groot probleem: er komt veel CO2 vrij en huizen en wegen verzakken of lopen schade op. Wij willen het grondwaterpeil fixeren en verhogen. Hoe de grond wordt gebruikt, volgt voortaan uit het waterpeil, niet andersom.

- We stimuleren de ontwikkeling van **klimaatbestendige gewassen**, inclusief bijpassende voorlichting aan boeren.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op d66.nl/standpunten/

PvdA

"Onze huidige voedselproductie en manier van landbouw bedrijven is veel te belastend voor de natuur, het klimaat, het milieu, de dieren en de leefomgeving"

William Moorlag
Woordvoerder landbouw

Lilianne Ploumen
Lijsttrekker

PvdA over boeren

De landbouwsector in Nederland is uit balans. Al meer dan 70 jaar wordt de veehouderij grootschaliger, met te veel dieren op een te klein oppervlak. Het gevolg is dat de grenzen zijn overschreden van wat ons land aankan. De stikstofcrisis komt daaruit voort. Onze huidige voedselproductie en manier van landbouwbedrijven is veel te belastend voor de natuur, het klimaat, het milieu, de dieren en de leefomgeving. Wij brengen met de volgende keuzes de landbouwsector weer terug in balans.

- Boeren, milieuorganisaties, overige bedrijven in de voedselketen en overheden schrijven samen een **Nationaal Strategisch Plan** voor de ontwikkeling van het platteland, waarbij natuurinclusieve landbouw gestimuleerd wordt en de boeren een nieuw perspectief krijgen met eerlijke en hogere prijzen.

- Verbod op **pesticiden** die schadelijk zijn voor mens, milieu en ecosystemen, zoals neonicotinoïden en bevorderen het gebruik van biologische bestrijdingsmiddelen.

- Steun aan boeren die overstappen op **duurzamere landbouw**, zoals precisielandbouw, en investeren in een duurzame voedselvoorziening. Subsidies stimuleren diervriendelijke en klimaat neutrale landbouw met een eerlijke opbrengst voor de boer.

- **Actief uitkoopbeleid** voor veehouderij voor het oplossen van de stikstofproblematiek

- We verbeteren **dierenwelzijn** in Nederland. Subsidies voor de intensieve veehouderij en dieronvriendelijke ontwikkelingen zoals luchtwassers passen daar niet bij.

- **Nertsenfokkerij** wordt per direct verboden.

- Bij een uitbraak van een **zoönose** staat de volksgezondheid voorop.

- Sterfte van **jonge dieren in de veesector** verlagen. Gebeurt dat niet vrijwillig, dan grijpt de overheid in. Het couperen van biggenstaarten tast het welzijn van biggen aan en stopt.

"Onze huidige voedselproductie en manier van landbouw bedrijven is veel te belastend voor de natuur, het klimaat, het milieu, de dieren en de leefomgeving"

William Moorlag
Woordvoerder landbouw

Lilianne Ploumen
Lijsttrekker

PvdA over boeren

- Minder **veevoer importeren**. Het verbouwen van veevoer verwoest wereldwijd bossen en zadelt ons land op met een niet te verwerken mestoverschot. De eigen akker en tuinbouwrestproducten kunnen prima dienen als vervanger. Melkveehouderijen. De melkveehouderij kiest voor volledige weidegang en grondgebondenheid.

- Meer geld voor de welzijnsteams van de NVWA. Zij handhaven strenger en consequenter op **welzijnswetgeving**. Een dierhouder dit tweemaal een ernstige overtreding begaat, krijgt een levenslang houdverbod.

- Voor betere werkomstandigheden en een beter dierenwelzijn komt er **verplicht cameratoezicht** in slachthuizen. Onafhankelijke inspecteurs controleren de slachthuizen. De wet voor een pijnloze slacht wordt veel beter gehandhaafd. Bedwelming van varkens met CO2 is dierenmishandeling. Die methode wordt zo snel mogelijk uitgebannen.

- Vijftig procent **stikstofreductie** in 2030. Stikstof heeft negatieve gevolgen voor de natuur. Om kwetsbare en unieke soorten en gebieden in Nederland niet kwijt te raken is de Nederlandse stikstofdepositie in 2030 voldoende gereduceerd Daarvoor moet de veestapel inkrimpen en is een omslag naar natuurinclusieve kringlooplandbouw noodzakelijk. Dat is mogelijk, Nederland kent al veel voorbeelden van biologische boeren die met respect voor natuur en dier, eerlijke producten maken. Om de noodzakelijke omslag naar natuur inclusieve kringlooplandbouw in combinatie met de bijbehorende emissiereductie in 2030 te voltooien wordt een goedgevuld transitiefonds gecreëerd en wordt de positie van de boer in de keten versterkt. Dit transitiefonds wordt gevuld door alle actoren in het landbouwsysteem de overheid, de banken, de supermarkten, de consumenten en de boeren. De veestapel krimpt in en we brengen de landbouwsector weer terug in balans

- De European **Green Deal** en de Klimaatwet worden leidend voor de duurzame agenda van Nederland.

"Onze huidige voedselproductie en manier van landbouw bedrijven is veel te belastend voor de natuur, het klimaat, het milieu, de dieren en de leefomgeving"

William Moorlag
Woordvoerder landbouw

Lilianne Ploumen
Lijsttrekker

PvdA over boeren

- **Verdeling van onderzoeksgelden** in de landbouw. Voor het terugbrengen van de balans in de Nederlandse landbouw herijken we de verdeling van onderzoeksgelden zodat alle kennisinstellingen op gelijkwaardige basis kunnen meedingen bij de toekenning daarvan. Wageningen blijft verantwoordelijk voor de Wettelijke Onderzoekstaken.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op pvda.nl verkiezingsprogramma-2021

ChristenUnie

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

Boeren, tuinders en vissers leveren producten die we dagelijks op ons bord vinden. Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen. Ze dragen bij aan ons prachtige Nederlandse landschap en geven als rentmeesters invulling aan Gods opdracht om de schepping te bewerken en te bewaren. De agrarische sector is een sector op trots op te zijn. En dat zijn wij ook. Tegelijkertijd stellen we vast dat door het landbouwbeleid van de afgelopen decennia het evenwicht tussen intensieve agrarische productie en de draagkracht van de bodem en de natuur ernstig is verstoord. Een teveel aan kunstmest en grotendeels geïmporteerd veevoer resulteert in een niet-grondgebonden landbouw en veehouderij, die in veel regio’s op gespannen voet is komen te staan met het behoud van biodiversiteit en een gezonde bodemkwaliteit. De ChristenUnie vindt dat dit structureel anders moet. We streven naar een meer extensieve landbouwsector, met een kleinere veestapel en minder veevoer van ver. We willen een kringloop van voedingsstoffen en mineralen die op lokaal en regionaal niveau in balans is en niet resulteert in structurele overbemesting van landbouwgrond en depositie van de voedingsstoffen in de natuur. We willen werken aan een sector die duurzaam verbonden is met het landschap en de natuur en oog heeft voor dierenwelzijn. We streven naar een voedingspatroon met meer plantaardige en minder dierlijke eiwitten. We willen dat consumenten zich bewust zijn van wat ze eten, wie dit heeft geproduceerd en op basis daarvan keuzes te maken.

De ChristenUnie beseft daarbij dat deze verandering moet plaatsvinden binnen wet- en regelgeving die grotendeels op Europees niveau wordt bepaald en die volgt op een landbouwbeleid dat decennialang was gericht op schaalvergroting en een hogere ‘opbrengst’ per dier en per hectare.

Beleid op basis waarvan grote investeringen zijn gedaan die zich in de sector nog niet altijd hebben terugverdiend. Daarom moeten we voor deze verandering de tijd nemen. De omslag naar een kringlooplandbouw is alleen mogelijk als agrarische ondernemers duurzaam een goede boterham kunnen verdienen.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

Noodzakelijke randvoorwaarde is een eerlijke prijs voor de producten van het land en het delen van winst in de hele agrarische keten. Het heeft geen zin om de tegenstellingen, bijvoorbeeld tussen de Randstad en het landelijk gebied, uit te vergroten of door intimidatie het gelijk af te dwingen. In plaats daarvan willen we samen met de sector de stippen op de horizon bepalen en afspraken maken over het tijdpad en de stappen daar naartoe.

De ChristenUnie wil verder werken aan een toonaangevende agrarische sector, in balans met zijn omgeving. We hebben aan de ene kant te maken met intensieve veehouderij, die gevoed wordt met grotendeels geïmporteerd krachtvoer, en aan de andere kant met een akkerbouw die gevoed wordt met grote hoeveelheden kunstmest. Dit wordt mede in de hand gewerkt door een tekortschietende Europese mestwetgeving, die het gebruik van kunstmest in plaats van dierlijke mest bevordert. Het structurele overschot aan mest moet kleiner. We maken hierbij onderscheid per regio.

In ons beeld zal met name de niet-grondgebonden veehouderij extensiveren, kleiner worden en een kringloop inzetten waarbij geen emissies plaatsvinden en overtollige mest elders wordt gebruikt. We zien boeren steeds vaker de natuurbeheerders worden van waardevol cultuurlandschap; vaak zijn dit de bufferzones rond kwetsbare natuurgebieden. Ze pakken hun rol in het recreatief gebruik van hun land en krijgen hier een passende beloning voor. Door een meer extensief gebruik van landbouwgronden dragen we bij aan het herstel van de bodemkwaliteit, de biodiversiteit in kwetsbare natuur en voorkomen we infecties die van dieren op mensen worden overgedragen (zoönose).

- **Grondgebondenheid** als uitgangspunt. We werken de komende 10 tot 15 jaar toe naar een volledig grondgebonden melkveehouderij, die het benodigde ruwvoer op eigen grond of in de directe omgeving produceert. Dit kan op verschillende manieren worden ingevuld, bijvoorbeeld met een combinatie van een maximaal aantal koeien en maximale melkproductie per hectare.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

- Een zo lokaal mogelijke **voedingsstoffenkringloop**. We streven ernaar dat de akkerbouw, tuinbouw en veehouderij de grondstoffen en reststromen van de voedingsmiddelenindustrie en elkaars voedingsketens gebruiken. Daarbij is het van belang dat de omvang van de verschillende vormen van landbouw goed op elkaar is afgestemd.

- Een boer die goed voor zijn grond zorgt, is een goede boer. De **bodemvruchtbaarheid** staat op veel plekken onder druk. De productie en het gebruik van kunstmest dragen bij aan de stikstof-disbalans in de agrarische sector. Het produceren van kunstmest kost ook nog eens veel energie. Daarom streven we ernaar het gebruik van kunstmest vervangen voor groenbemesters, dierlijke mest en reststromen als maaisel. Hiermee bevorderen we de samenwerking tussen veehouders en akkerbouwers rond mest. Daarnaast werken we aan aanpassingen van Nationale en Europese mestregels.

- **Mestverwerkingen** voor niet- grondgebonden veehouderij. De intensieve niet-grondgebonden veehouderij, bijvoorbeeld met varkens en pluimvee, heeft een structureel mestoverschot en zal op termijn kleiner worden. Deze bedrijven hebben over het algemeen niet voldoende eigen grond om de kringloop, inclusief alle geproduceerde mest, te sluiten.

- **Kringlooplandbouw** op Europees niveau. De komende jaren wordt het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) uitgewerkt in de Green Deal. De ChristenUnie wil daarbij een omslag naar echte kringlooplandbouw op Europees niveau. Het moet aantrekkelijker en lonend worden om maatregelen te nemen op gebied van klimaat, milieu en biodiversiteit. Dat kan bijvoorbeeld door inkomensondersteuning te koppelen aan vergroening, in plaats van het aantal hectares. En ook door hogere Europese importtarieven te heffen op soja, mais en granen, waardoor het gebruik van gras, voedergewassen en gewasresten uit de voedingsindustrie wordt gestimuleerd.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

- De **grond- en pachtprijzen** in de agrarische sector op een aanvaardbaar niveau houden.

- Banken zijn als financiers van de agrarische bedrijven van cruciaal belang voor de transitie van de landbouw. Met banken worden afspraken gemaakt over voorwaarden voor (nieuwe) **leningen** en het omgaan met oude leningen voor investeringen die niet bij de transitie naar kringlooplandbouw horen.

- Er komt **een fonds**, gevoed door supermarkten, die boeren beloont voor extra prestaties die zijn leveren op gebied van dierenwelzijn en milieu. Zoals bij duurzame energie de onrendabele top wordt bekostigd met een heffing en een subsidie, zo wordt een boer beloond met subsidie beloond voor de bovenwettelijke prestaties die hij levert, maar die nu onvoldoende betaald worden.

- In de omslag naar kringlooplandbouw komt de jonge agrarische ondernemer voor veel nieuwe uitdagingen te staan. De overheid ondersteunt **jonge boeren** door zowel praktische als mentale begeleiding bij bedrijfsovername te vergoeden. Dit geldt ook voor coaching bij verandertrajecten op het bedrijf, zoals het starten van een nieuwe bedrijfstak of omschakelen naar biologische productie. Daarnaast blijven goede financiële arrangementen voor jonge boeren die een bedrijf overnemen hard nodig. Boeren die een bedrijf willen overnemen krijgen een tegemoetkoming in de kosten als ze vergroeningsmaatregelen nemen, in de vorm van een startpremie (percentage van de overnamekosten) en een garantieregeling voor een voordelige lening.

- De **Nederlandse glastuinbouw** wordt gestimuleerd zoveel mogelijk om te schakelen naar een circulair systeem. Een duurzame energievoorziening is daarbij onmisbaar, bijvoorbeeld door gebruik te maken van aardwarmte en restwarmte uit andere sectoren. Ook worden zo efficiënt mogelijk voedselgewassen en sierproducten geteeld zonder emissies naar bodem, water en lucht. CO_2 wordt uit de lucht gehaald of afgevangen door industrie en hergebruikt in de kas.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

- **Opslag van CO2 in de bodem** wordt financieel beloond, zoals het project ‘Valuta voor veen’ van de Natuur en Milieufederaties, waarbij boeren worden gestimuleerd om door grondwaterpeilverhoging CO2 vast te houden. Dergelijke initiatieven worden door de overheid gesteund en uitgebreid naar heel Nederland.

- We bevorderen kruiden- en faunarijk grasland en meer **plas- dras** weilanden. Dit komt ook ten goede aan de weidevogelpopulatie.

- Monoculturen zijn kwetsbaarder voor ziekten en plagen. We stimuleren boeren in te zetten op **alternatieve gewassen**, strokenteelt en rotatie, zodat minder pesticides nodig zijn.

- Minder **gewasbeschermingsmiddelen**. Er worden verplichtende afspraken gemaakt om chemische gewasbeschermingsmiddelen in oppervlakte- en grondwater te verminderen. Bij voorkeur in Europa, zodat op dit gebied een gelijk speelveld ontstaat.

- De agrarische sector kan een grote bijdrage leveren aan de klimaat- en energiedoelen, door energiezuinig en klimaatvriendelijk te opereren. **Zonne- en windenergie** krijgen een plek in het businessmodel op het boerenerf. Ook komt er ruimte om te experimenteren met emissie-reducerende technieken. Veehouders krijgen ruimte voor innovatieve bronmaatregelen en schone productietechnieken.

- Supermarkten en andere afzetkanalen hebben een essentiële rol bij de verkoop van streek- en seizoensproducten, het stimuleren van korte ketens en het betalen van een eerlijke prijs. De consument wordt gestimuleerd om lokaal en **seizoensgebonden producten** te kopen. Dit vraagt een ketenaanpak waarbij bedrijven gestimuleerd worden om werk te maken van verduurzaming.

- We stimuleren de **oprichting van nieuwe coöperaties** waarin boeren en tuinders zich verenigen om samen sterk te staan tegenover machtige inkooporganisaties en supermarkten.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

- Steeds meer boeren kampen door langdurige onzekerheid en financiële problematiek met **psychosociale problemen**. We bouwen aan een landelijk netwerk met lokale inbedding waar boeren terecht kunnen met hun verhaal en nood.

- De ChristenUnie wil een zo veel mogelijk uniform btw-tarief. Eén van de uitzonderingen zijn groente en fruit. Hiervoor geldt een **laag btw-tarief** en producten zoals vlees en zuivel vallen onder het (vernieuwde) reguliere btw-tarief.

- De **werkelijke prijzen** worden getoond in de supermarkt. Dit draagt bij aan de bewustwording dat de maatschappelijke kosten van dierlijke productie veel hoger zijn dan de prijs, die de consument betaalt. Er komt een landelijke campagne, gericht op alle consumenten, waarin het kopen van lokaal voedsel en korte ketens wordt gepromoot.

- Als boeren besluiten hun bedrijf te stoppen, kan de grond opnieuw met aantrekkelijke pachtvoorwaarden worden uitgegeven via **grondbanken**. Hierdoor blijft landbouwgrond zoveel mogelijk beschikbaar voor landbouw, zodat de omslag naar kringlooplandbouw gemaakt kan worden.

- Een hoge biodiversiteit is van levensbelang voor de bestuiving van allerlei gewassen, voor een rijk bodemleven, goede bodemvruchtbaarheid en weerbaarheid tegen ziekten en plagen. Afwisseling van grasland, akkerbouwgewassen en landschapselementen is hierbij essentieel. Boeren krijgen een passende beloning als ze **biodiversiteitsmaatregelen** nemen. Er komt een verdere uitvoering aan het Deltaplan biodiversiteit.

- **Dierrechten** voor geiten en kalveren, zodat het mogelijk wordt een plafond in te stellen voor het houden van deze dieren. Dat voorkomt een verschuiving van de ene (begrensde) sector naar de andere (onbegrensde) sector.

- Het gebruik van **antibiotica** in de veehouderij wordt in overleg met verschillende sectoren stapsgewijs verder teruggebracht,

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

- We nemen belemmeringen voor **weidegang** weg. Via kavelruil wordt de verkaveling waar mogelijk verbeterd, zodat beter met spaarzame grond wordt omgegaan.

- Om de regelgeving rond het **slachtproces** eenduidiger en transparanter te maken, worden de taken toezicht en keuring van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) gescheiden.

- De import van kalveren wordt beperkt. We maken een einde aan langeafstandstransporten. De maximale duur van **transport** voor kalveren wordt 8 uur. Dit komt ten goede aan het dierenwelzijn.

- Er is betere samenwerking nodig rond de **eiwittransitie** van minder dierlijke naar meer plantaardige eiwitten. Dat betekent dat samen met de verwerkende industrie naar mogelijkheden wordt gezocht om de eiwittransitie tot stand te brengen. Initiatieven van de grote verwerkers worden ondersteund, maar ook de vele nieuwe initiatieven van het MKB en startende ondernemers.

- In veenweidegebieden en andere specifieke agrarische cultuurlandschappen hebben we boeren nodig als beheerder van de groene ruimte. Deze gronden vormen vaak een bufferzone rond kwetsbare natuurgebieden. De overheid draagt via een **beheervergoeding** bij aan een redelijk inkomen voor deze ondernemers. Een gediversifieerde bedrijfsvoering, die ook ruimte biedt voor recreatie en andere dubbelfuncties, kan bijdragen aan een gezond businessmodel. De mogelijkheid voor een sociale functie zoals een zorgboerderij, kinderopvang of een dagbesteding wordt gestimuleerd door de overheid door cursussen voor het starten van een extra tak op het agrarisch bedrijf te vergoeden.

De meeste agrariërs zouden liever een boterham verdienen met 100 melkkoeien en een melkprijs van 40 cent per liter, dan met 400 koeien en een melkprijs van 30 cent. Of met 100 hectare en een aardappelprijs van 25 cent per kilo in plaats van 400 hectare en een aardappelprijs van 10 cent. Voor veel boeren is het het belangrijkste om een stabiel inkomen te hebben, waardering te krijgen, hun beroep vrij uit te kunnen oefenen en hun bedrijf gezond te kunnen overdragen aan de volgende generatie.

”Vaak zijn het familiebedrijven die, met inzet van veel tijd en veelal tegen te lage prijzen, ons van voedsel voorzien en voor onze omgeving zorgen”

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Gert-Jan Segers

Lijsttrekker

CU over boeren en tuinders

Continue schaalvergroting en sturen op lage kosten hebben een zeer efficiënte bedrijfstak opgeleverd, die niet meer in balans is met de natuurlijke omgeving. De enige manier om deze balans te herstellen, is dat de kosten die daarvoor worden gemaakt, in de prijs van producten worden verdisconteerd en dat de winst eerlijker over de hele keten wordt verdeeld.

De ChristenUnie vindt daarbij dat er oog moet zijn voor de vaak grote investeringen die boerenbedrijven, vanwege het gevoerde overheidsbeleid, de afgelopen jaren hebben gedaan en die nog niet (volledig) zijn terugverdiend. Hier past ruimhartige compensatie en ondersteuning op weg naar nieuwe verdienmodellen. De ChristenUnie wil dat er zeker ruimte blijft voor de boeren en tuinders die binnen de maatschappelijke context willen en kunnen ondernemen. We willen dat jonge boeren een familiebedrijf kunnen overnemen dat al generaties lang in de familie is. Daarnaast moet het gemakkelijker worden voor bedrijfsopvolgers van buiten de familie om een bedrijf over te nemen of om een nieuw bedrijf te starten.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op christenunie.nl/verkiezingsprogramma

GROEN
LINKS

"GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten"

Laura Bromet

Woordvoerder landbouw

Jesse Klaver

Lijsttrekker

GroenLinks over boeren

Ons eten is veel meer dan de brandstof voor ons lichaam. Het zegt iets over wie we zijn en wat we belangrijk vinden. Met dat voor ogen is ons eten een pijnlijke afspiegeling van een verstoorde relatie tussen onszelf en anderen, tussen mens en planeet en tussen mens en dier. De coronacrisis laat daarnaast zien hoe kwetsbaar ons exportgerichte voedselsysteem is wanneer er plotseling veel minder arbeidsmigranten zijn, de internationale logistiek hapert en landen grijpen naar protectionisme. GroenLinks wil werken aan een fundamenteel ander systeem dat zorgt voor duurzaam geproduceerd en gezond eten en drinken dat beschikbaar en betaalbaar is voor iedereen. Dat betekent dat we op een andere manier moeten nadenken over onze landbouw.

Veel boeren in Nederland zijn vastgelopen in een systeem dat hen dwingt te werken in strijd met de omgeving, de natuur en dieren. GroenLinks wil naar een systeem waarin gezondheid van mensen en dieren het uitgangspunt is, schaalvergroting niet noodzakelijk is om te overleven, de rijkdom van de bodem behouden blijft voor toekomstige generaties, lokale productie en verkoop voorrang krijgen, boeren een betere onderhandelingspositie hebben tegenover supermarkten en de landbouw gifvrij is. GroenLinks staat zij aan zij met de boeren die iedere dag vanuit die overtuiging aan natuur inclusieve landbouw werken.

Dieren zijn geen productiemiddelen die ten dienste staan van de mens, maar levende wezens die ruimte en bescherming verdienen. De enorme veestapel in Nederland is onhoudbaar voor klimaat, natuur, gezondheid van mensen en welzijn van dieren. Voor een toekomstbestendige landbouw moet de veestapel halveren. GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten.

- Maximum vier uur **veetransport** en het wordt verplicht dieren te beschermen tegen hittestress. We verplichten weidegang voor van nature grazende dieren en een uitloop voor pluimvee en verbieden het gebruik van kooien in de veehouderij en het doden van eendagskuikens.

"GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten"

Laura Bromet

Woordvoerder landbouw

Jesse Klaver

Lijsttrekker

GroenLinks over boeren

- Nederlandse universiteiten, waaronder die van Wageningen, en onderzoeksinstituten gaan een belangrijke rol spelen in onderzoek naar verduurzaming van het landbouw- en voedselsysteem. We zetten in op de ontwikkeling en export van kennis over duurzame en regeneratieve landbouw en efficiënte lokale voedselsystemen. **Heffing op broeikasgassen** en stikstof in de landbouw om natuur inclusieve landbouw te stimuleren. De heffing richten we in als een stimulans voor de natuurinclusieve landbouw en als een prikkel voor verduurzaming van de landbouw die nog niet natuurinclusief is. Belastingvrijstellingen op niet-duurzame vormen van landbouw schaffen we af.

- De toekomst van de landbouw is duurzaam, lokaal, gezond en diervriendelijk. Boeren hebben nu vaak nog te weinig ruimte om te verduurzamen vanwege het huidige marktmodel. Daarom zorgen we voor stevige financiële ondersteuning en onafhankelijke advisering voor boeren die omschakelen naar **natuurinclusieve landbouw** en boeren die hun veestapel inkrimpen. Banken betalen hieraan mee bij intensieve veehouderij aan wie ze leningen hebben uitstaan. In Europa zetten we ons in voor landbouwsubsidies die bijdragen aan natuurinclusieve landbouw. Met dit langetermijnbeleid geven we boeren duidelijkheid over de toekomst van de landbouw en werken we toe aan een halvering van de veestapel in 2030.

- Er komt een einde aan de bio-industrie. **Megastallen** verbieden en bestaande verdwijnen. In 2025 mag alleen nog vlees worden verkocht dat minimaal 1 ster heeft in het Beter Leven Keurmerk, in 2030 moet al het vlees 2 sterren hebben en in 2035 3 sterren. Aan het verkrijgen van het keurmerk worden geen kosten verbonden, zodat het ook toegankelijk is voor kleinschalige boerenbedrijven. Transport van levende dieren mag niet langer dan vier uur duren en houders van dieren worden verplicht hun dieren te beschermen tegen hittestress. We verplichten weidegang voor van nature grazende dieren en uitloop voor pluimvee en we verbieden het gebruik van kooien in de veehouderij en het doden van eendagskuikens. Alle dieren krijgen het recht om soorteigen gedrag te vertonen.

"GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten"

Laura Bromet

Woordvoerder landbouw

Jesse Klaver

Lijsttrekker

GroenLinks over boeren

- Boeren verdienen eerlijke prijzen voor hun producten. Het **mededingingsbeleid** wordt aangepast zodat coöperaties en andere samenwerkingsverbanden van boeren meer marktmacht krijgen ten opzichte van de voedselverwerkers en supermarktketens. Er komt een verbod op verkoop van voedsel onder de kostprijs. Ook geven we boeren meer (financiële) waardering voor de diensten die ze uitvoeren, zoals duurzaam landschaps-, natuur- en waterbeheer. We geven actieve steun aan initiatieven die landbouw combineren met natuurbeheer, opwek van duurzame energie, kleinschalige recreatie, zorgvoorzieningen of nieuwe woonvormen. Daarnaast stimuleren we duurzame koplopers die werk maken van voedselbossen, voedselgemeenschappen en korte ketens rond steden en dorpen.

- De **dierproeven** worden alleen toegestaan wanneer het de enige manier is om substantiële verbetering van de volksgezondheid te bereiken.

- We voeren een eerlijke prijs voor vlees in waarin alle kosten zijn doorberekend. Zo belasten we ook de **klimaat- en natuurschade**. Transparantie van de voedselketen is cruciaal: de consument moet kunnen zien hoe de prijs van voedsel is opgebouwd, inclusief de kosten voor klimaat en natuur. De opbrengsten gebruiken we om boeren te ondersteunen in de omschakeling naar natuurinclusieve landbouw. We stimuleren de omslag naar productie en consumptie van plantaardige in plaats van dierlijke eiwitten.

- Elke Nederlandse garanderen we toegang tot duurzaam en gezond voedsel. We maken **groente en fruit** goedkoper en schrappen de btw op deze producten. Leerlingen die tussen de middag op de basisschool blijven, krijgen een gezonde lunch. Alle middelbare scholen hebben een gezonde schoolkantine inclusief gezonde automaten. We normeren de maximale hoeveelheid zout, verzadigd vet en suiker in junkfood en voeren een suikertaks in voor frisdranken. Alle verpakkingen krijgen een nutri-score die aangeeft hoe gezond een product is.

"GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten"

Laura Bromet

Woordvoerder landbouw

Jesse Klaver

Lijsttrekker

GroenLinks over boeren

- We werken tot naar **25% biologische landbouw** in Nederland in 2030. Dat doen we in lijn met de 'Farm to Fork' strategie van de Europese Commissie. Krachtvoer uit het buitenland wordt ontmoedigd en export van mest wordt onmogelijk. Zowel de landbouw als particulieren stoppen met het gif glyfosaat en bouwen het gebruik af van alle bestrijdingsmiddelen die schadelijk zijn voor het milieu. We stimuleren het gebruik van natuurlijke bestrijdingsmiddelen.

- Het **water moet schoner** en daarom voeren we een eerlijker belastingstelsel in voor het waterbeheer en de waterzuivering, zodat huishoudens minder meebetalen aan de kosten van de landbouw. Zo zorgen we dat de vervuiler betaalt.

- We leggen 100.000 hectare nieuwe natuur aan in Nederland. Dat is een gebied ter grootte van de Veluwe. We zorgen voor een vitaal netwerk van verbonden **natuurgebieden**, basiskwaliteit natuur in steden en natuurrijke agrarische gebieden. We beschermen de natuur beter door wettelijk vast te leggen dat de uitstoot van stikstof in 2030 met 50 procent moet zijn gedaald. Ook andere natuurdoelen worden beter wettelijk geborgd.

- We planten de komende kabinetsperiode 17 miljoen extra bomen: voor elke Nederlander een boom. Met dit alles herstellen we de **biodiversiteit**, die de afgelopen decennia dramatisch achteruit is gegaan. Daarnaast gaan we met nieuwe natuur klimaatverandering tegen, creëren we banen in natuurbescherming en –aanleg en maken we Nederland mooier voor inwoners en toeristen.

- Ons water moet schoner. Samen met de waterschappen verbeteren we de **waterkwaliteit** door de verspreiding van pesticiden, bestrijdingsmiddelen, kunstmest en medicijnresten terug te dringen en uit het water te zuiveren. Ook plastic en andere schadelijke stoffen hebben onze aandacht. We voeren een vernieuwd en eerlijker belastingstelsel in voor het waterbeheer en de waterzuivering, zodat huishoudens minder meebetalen aan de kosten van de landbouw. Zo zorgen we dat de vervuiler betaalt.

"GroenLinks wil van kwantiteit naar kwaliteit en van kiloknallers naar meer plantaardig eten"

Laura Bromet

Woordvoerder landbouw

Jesse Klaver

Lijsttrekker

GroenLinks over boeren

- Schone lucht is van levensbelang. De normen voor **luchtkwaliteit** van de Wereldgezondheidsorganisatie worden leidend. De uitstoot van vervuilende stoffen voor door de industrie, het verkeer en de landbouw moeten fors naar beneden.

- We verhogen het **waterpeil** in veenweidegebieden om oxidatie van het veen, en daarmee bodemdaling en de uitstoot van CO2, te voorkomen. We geven prioriteit aan de gebieden waar de kosten voor waterbeheer nu al (vrijwel) net zo hoog zijn als de opbrengsten van de landbouw. Verhoging van het waterpeil betekent ook dat de veehouderij zal moeten kijken naar minder intensief gebruik van de grond of naar functieverandering. 'Functie volgt peil' wordt in heel Nederland het uitgangspunt. Dat betekent dat we het waterpeil kiezen dat past bij het bodem- en watersysteem van een gebied en niet het peil dat past bij het huidige grondgebruik. Dit helpt in het oosten om droogte te voorkomen en in het westen om verzilting te bestrijden.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op groenlinks.nl/standpunten

Partij voor de Dieren

"Het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren."

Frank Wassenbergl

Woordvoerder landbouw

Esther Ouwehandl

Lijsttrekker

PvdD over boeren en tuinders

Gezond en duurzaam voedsel is een basisbehoefte voor ons bestaan. Hoewel de volle supermarkten anders doen lijken, dient het huidige landbouwsysteem deze basisbehoefte niet. De landbouw is op een doodlopende weg beland. De stikstofcrisis en de enorme groei van de hoeveelheid mensen die kiezen voor een meer plantaardig voedselpatroon maken duidelijk dat het kantelpunt is bereikt. De manier waarop we denken over voedsel en over de waarden die we daarbij voorop willen stellen gaat radicaal veranderen. De Partij voor de Dieren is vanaf haar oprichting de aanjager ge - weest van deze positieve verandering. Die rol blijven we vervullen. Er liggen immers geweldige kansen om het tij ten goede te keren. We staan aan de vooravond van een ware voedselrevolutie.

De verandering komt geen moment te vroeg. Het huidige landbouwmodel is onhoudbaar, maar is met veel kunst- en vliegwerk (en veel belastinggeld) veel te lang in de benen gehouden. De wrange vruchten daarvan worden door ons allemaal geplukt. Zo is Nederland uitgegroeid tot het meest veedichte land ter wereld: nergens zitten zoveel dieren op een kluitje als in ons land. De dieren betalen daarvoor de hoogste prijs. Maar ook boeren en burgers worden opgezadeld met een onverantwoord hoge rekening. In een land dat jaarlijks meer dan 640 miljoen dieren fokt en doodt, is het risico op het ontstaan van zoönosen - zoals Q-koorts, vogelgriep en varkensgriep - levensgroot. De impact van corona laat zien hoe belangrijk het is om ons hiertegen te weren. Natuur en klimaat, de bodem, ons drinkwater en onze gezondheid zuchten onder de last van onvoorstelbare hoeveelheden mest. Een krimp van het aantal dieren in de veehouderij zou een zeer voor de hand liggende oplossing zijn geweest, maar vermindering van het aantal dieren was decennialang taboe.

Het enige dat kromp, was het aantal veeboeren: bijna de helft zag zich de afgelopen 20 jaar genoodzaakt het bijltje erbij neer te gooien. Kleinschalige bedrijven verdwenen, en de bedrijven die bleven werden steeds groter met steeds meer dieren. De boeren zelf floreren dus ook niet in het zogenaamde succesmodel van de Nederlandse landbouw. Door het ontbreken van politieke moed om de problemen bij de kern aan te pakken, is het landbouwbeleid volledig ontspoord.

"Het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren."

Frank Wassenbergl

Woordvoerder landbouw

Esther Ouwehandl

Lijsttrekker

PvdD over boeren en tuinders

In plaats van het aantal dieren terug te brengen, hebben kabinetten alleen ingezet op symptoombestrijding en het bedenken van meer moeilijk te handhaven wetten en regels. Alles om te voorkomen dat het landbouwsysteem zou worden omgegooid. Boeren zijn zo in een vicieuze cirkel gedwongen van voortdurende aanpassingen, die steeds gepaard gingen met nieuwe leningen en verdere schaalvergroting. En inmiddels kampt de agrarische sector zelf ook met de gevolgen van droogte, uitputting van de bodem en verlies van biodiversiteit. Boeren zijn zo steeds verder vast komen te zitten in een systeem dat zich tegen hen heeft gekeerd.

De problemen met de landbouw zijn dus groot, maar dat is geen reden om bij de pakken neer te zitten. Integendeel! Op geen enkel ander terrein kunnen we zóveel winst behalen voor dieren, natuur, milieu, boeren en onze gezondheid als in de keuzes die we kunnen maken over ons voedsel. Wanneer we dit keerpunt benutten om de juiste weg in te slaan, kunnen we iedereen toegang geven tot gezond en duurzaam voedsel, terwijl er tegelijkertijd landbouwgronden vrijkomen. Die gronden kunnen we teruggeven aan de natuur en gebruiken om de woningen te bouwen die we zo hard nodig hebben in Nederland. Dit is de systeemverandering die het hart vormt van de missie van de Partij voor de Dieren. De tijd is rijp en de tijd is nu. Op naar een gezond voedselsysteem voor burgers en boeren!

Een fundamentele omslag vraagt de moed om te stoppen met wat niet meer kan. Het vastgelopen landbouwmodel is gebaseerd op twee grote misverstanden. Het eerste misverstand is dat het gebruiken van dieren zou zorgen voor meer voedsel. Dat klopt niet. De veehouderij is geen voedselproducent, maar juist een voedselverspiller. Wie dieren fokt voor voedsel, zal er immers voor moeten zorgen dat die dieren gevoerd worden. Dat kost veel meer voedsel dan het oplevert in de vorm van vlees en zuivel. En we krijgen een mestoverschot op de koop toe. Wanneer we de landbouwgrond die nodig is om dieren te voeden, gebruiken om voedsel te telen voor mensen, kunnen we iedereen voeden én houden we grond over om terug te geven aan de natuur. Daarmee lossen we ook alle (milieu)problemen die wel gepaard gaan met veehouderij, maar niet met de teelt van plantaardige eiwitten - zoals de stikstofcrisis - in één klap op. De eerste cruciale keuze voor een houdbaar voedselsysteem is dus: we bevrijden de dieren uit de voedselketen en nemen afscheid van de vee-industrie.

"Het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren."

Frank Wassenbergl

Woordvoerder landbouw

Esther Ouwehandl

Lijsttrekker

PvdD over boeren en tuinders

Het tweede misverstand is dat een klein, dichtbevolkt land als Nederland de tweede voedselexporteur van de wereld zou kunnen zijn. Talloze studies leren dat een land als Nederland te hoge grondprijzen en andere kosten kent om met bulkproducten tegen de laagste prijs te kunnen concurreren. De tweede cruciale keuze die gemaakt moet worden, is dat we primair gaan produceren voor de lokale markt.

- We slaan de weg in naar een duurzame, plantaardige toekomst. Om te beginnen **krimpt het aantal dieren** in de veehouderij met 75%. We gebruiken onder meer de Europese landbouwsubsidies om boeren te helpen omschakelen naar duurzame plantaardige voedselproductie.

- Nederlandse boeren gaan primair werken voor de eigen markt: we stoppen met produceren voor de **export**.

- We besparen de belastingbetaler veel geld en de boeren veel regeldruk door te stoppen met de **symptoombestrijding**. Er worden geen subsidies meer besteed aan technologische lapmiddelen om de milieuschade van de veehouderij te beperken. Dat beleid heeft aantoonbaar gefaald en ook voor de toekomst hoeven we er niets van te verwachten. We spelen deze subsidies vrij voor een veel betere oplossing: boeren helpen de overstap te maken naar werkelijk duurzame landbouw.

- Gezonde **plantaardige voeding** wordt goedkoper: de btw op groente en fruit gaat naar het nultarief. De maatschappelijke kosten van dierlijke producten worden doorberekend in de prijs.

- Het **voedselaanbod** wordt ingericht op de duurzame keuze. Plantaardig voedsel wordt de norm, dierlijke producten de uitzondering. Het succesvolle concept 'Carnivoor? Geef het door!' wordt volop aangemoedigd en in elk geval doorgevoerd bij alle overheidsinstellingen.

- Schoolmelkregelingen worden stopgezet.

"Het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren."

Frank Wassenbergl

Woordvoerder landbouw

Esther Ouwehandl

Lijsttrekker

PvdD over boeren en tuinders

- De **miljoenensubsidies** voor de promotie van dierlijke producten kunnen veel beter worden besteed. We zetten ze om naar campagnes gericht op de bevordering van een plantaardig voedingspatroon.
- **Plantaardige alternatieven** voor vlees, vis, zuivel en eieren hebben de afgelopen jaren een enorme vlucht genomen. Dit succes bouwen we uit door de ontwikkeling van deze innovaties volop te stimuleren en ondersteunen. Onder voorwaarde dat er geen gebruik wordt gemaakt van het serum van kalfjes of andere producten die gepaard gaan met dierenleed, kunnen ook kweekalternatieven worden gestimuleerd.
- Een **verbod op schadelijke bestrijdingsmiddelen**. Zolang de landbouw niet gifvrij is, moeten er brede spuitvrije zones komen.
- Het gemeenschappelijk Landbouwbudget van de Europese Unie moet worden gebruikt om boeren te helpen omschakelen naar ecologische plantaardige voedselproductie. Op termijn moet de **landbouwsubsidies** worden afgeschaft.
- **Maatschappelijke kosten** voor dierlijke producten wordt doorberekend in de prijs.
- **Energiebesparing in de glastuinbouw** door ramen gesloten te houden door seizoensopslag van warmte in de bodem. Daarnaast worden nutriënten en water hergebruikt en dat lozen van vervuild water verboden wordt.
- **Genetische manipulatie** wordt verboden.
- Op het **etiket van voedsel** moet vermeld worden waar het vlees van afkomstig is, of er verdoofd geslacht is en of dieren genetische gemanipuleerd veevoer hebben gegeten.
- Strengere maatregelen om **stalbranden** te voorkomen.
- Er komt een einde aan **megastallen** en er moet minimaal een afstand van 2000 meter zitten tussen stallen en woning.

"Het moet kleinschaliger, plantaardiger, duurzamer, zonder gif, zonder kunstmest en zonder grootschalige uitbuiting van weerloze dieren."

Frank Wassenbergl

Woordvoerder landbouw

Esther Ouwehandl

Lijsttrekker

PvdD over boeren en tuinders

- De **huisvesting van kippen** moet worden afgestemd op hun aard, leefwijze en natuurlijke gedrag en de opfok moet gericht zijn op gezonde en weerbare kippen.
- Er komt een einde aan **oormerken** hiervoor in de plaats komt er chipherkenning.
- Er komt een einde aan de productie van **blank kalfsvlees**.
- **Geen subsidies** meer aan lapmiddelen die de milieuschade van de veehouderij beperken.
- De **btw op groene en fruit** gaat naar 0%.
- Het ministerie van LNV wordt afgeschaft en er komt een **minister van Voedsel en Landbouw**.
- Het **gebruik van bodem** wordt gebaseerd op de grondsoort en het natuurlijke waterpeil.
- Met minimale of niet- kerende grondbewerkingen voorkomen we **bodemdichtheid**.
- **Derogatie** gaat eraf en het injecteren van mest wordt verboden.
- **Invoeren melkquota** om de melkproductie te beperken

Kijk voor het hele verkiezingsprogramma op partijvoordedieren.nl/verkiezingsprogramma-pvdd-2021-2025

SGP

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

Boeren, tuinders en vissers zetten zich er letterlijk dag en nacht voor in om voor iedereen voldoende, betaalbaar en veilig voedsel te produceren. En dat zo duurzaam mogelijk. Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!
De spanning in de sector is groot. Vanuit de politiek en delen van de maatschappij wordt de druk steeds verder opgevoerd, terwijl supermarktketens en consumenten niet altijd meebewegen. Boeren krijgen allerlei verwijten, zowel in de media als in de politiek. Vaak ongefundeerd en eenzijdig. Dat helpt het debat nou niet bepaald vooruit. Beleidswijzigingen volgen elkaar in hoog tempo op. Veel boeren weten niet waar ze aan toe zijn. Er is veel frustratie, onzekerheid en wantrouwen. Daarbij komt dat het verdienmodel onder druk staat, de opgestapelde regels elkaar tegen kunnen werken en de landbouw kwetsbaar is voor droogte en wateroverlast.

De afgelopen decennia heeft de land- en tuinbouw ook op het gebied van het milieu veel gedaan: sinds 1990 is de emissie van CO2 met bijna twintig procent afgenomen, de ammoniakemissie en het antibioticagebruik met twee derde, en ook de milieubelasting door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is sterk gedaald. Het stikstofoverschot op landbouwbodems is gehalveerd en het fosfaatoverschot geminimaliseerd. Het is dus niet zo dat de situatie nu erger is dan ooit en het steeds slechter gaat. Boeren zetten zich wel degelijk in als rentmeester.

Tegelijkertijd ligt er nog een milieuopgave. Denk aan de biodiversiteit op en rond het boerenland en het probleem van bodemverdichting. De maatschappij dringt aan op verdere verduurzaming. Via juridische procedures wordt het onderste uit de kan geëist. Het wordt economisch hoe dan ook steeds lastiger om aan die harde eisen te voldoen.

Daarbij komt dat onvoldoende meeweegt dat Nederlandse boeren en tuinders voorop lopen ten opzichte van hun buitenlandse collega's. Verplaatsing van agrarische productie naar het buitenland levert dus niet automatisch milieuwinst op.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop

Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij

Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

Het ongunstige verdienmodel en de verduurzamingsopgaven sporen ondernemers aan om hun bedrijfsschaal te vergroten of hun bedrijf zelfs te verkopen. Verdergaande schaalvergroting en de komst van megabedrijven kunnen wringen met de zorg voor de leefomgeving, de regionale inbedding en een mooi landschap. Veel boeren lopen klem: ze willen rentmeester zijn en verduurzamen, maar ze weten niet hoe ze dit kunnen financieren. Het is van belang dat we met elkaar de schouders zetten onder gezond toekomstperspectief voor het agrarische familiebedrijf.

De SGP wil dat Nederland een land- en tuinbouwsector heeft die een bijdrage levert aan de internationale voedselvoorziening, met name in (noordwest) Europa, aan de productie van groene grondstoffen voor de maakindustrie en aan groen in en om het huis. Agrarische ondernemers hebben daarbij handelingsperspectief nodig en verdienen een eerlijke boterham op familiebedrijven die goed ingebed zijn in de regio en (financieel) gewaardeerd worden voor hun bijdrage aan landschap en leefomgeving. Grutto's en veldleeuweriken zingen hier het hoogste lied. De bodem staat centraal. We zijn minder afhankelijk van chemische gewasbeschermingsmiddelen, niet-duurzame kunstmest en de import van sojaschroot. Boeren hebben de zorg voor dierenwelzijn en –gezondheid op orde en beperken schadelijke emissies.

Decennialang zijn de boeren en tuinders gestimuleerd om hun productie te verhogen en de bedrijfsschaal te vergroten. Met succes: de samenleving profiteert nog steeds van genoeg, veilig en goedkoop voedsel. De keerzijde hiervan is dat in verschillende gevallen dierenwelzijn en –in combinatie met de verstedelijking– de natuur onder druk staan. Dat geldt ook voor de economische duurzaamheid. Het beleid richt zich nu op het verbeteren van de ecologische duurzaamheid. Veel boeren zijn hiermee bezig. Dat kost tijd. Het landbouwsysteem heeft een generatie nodig gehad om hoogproductief en kostenefficiënt te worden. Het heeft opnieuw een generatie nodig om verder te verduurzamen. Politiek en samenleving moeten deze tijd gunnen en de landbouw ondersteunen om deze omslag te maken en de ruimte geven aan zowel het rentmeesterschap als het vakmanschap van boeren.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

De behoefte aan duidelijk, consistent en duurzaam beleid is groot. En: één regel erin, dan twee eruit!

De landbouw staat op een kruispunt. De minister van landbouw moet zich sterk maken voor een vitale en duurzame agrarische sector. Niet als eenrichtingsverkeer, maar samen met de betrokken bedrijven. Belangrijk is ook dat er een landbouw- of voedselakkoord komt met afspraken tussen alle betrokken partijen, de boeren zelf, maar ook supermarkten en andere ketenpartijen, maatschappelijke organisaties en de overheid. Dat moet handelingsperspectief bieden voor de grote groep agrarische ondernemers die wel wil verduurzamen, maar niet weet hoe en hoe dat betaald moet worden. Die afspraken en dit nationale beleid mogen niet doorkruist worden door een vergaande Europese Farm-to-Fork strategie.

Wie rood staat, kan niet groen zijn. Zo eenvoudig is het. Er is berekend dat een pakket aan biodiversiteitsmaatregelen op melkveebedrijven ruim twee euro per honderd liter melk kost en op akkerbouwbedrijven zo'n twee- tot driehonderd euro per hectare.

Omgerekend zou dat voor de consument hooguit een prijsverhoging van ongeveer 1% zijn. Een duurzaam verdienmodel moeten we dus met elkaar kunnen realiseren. Daar is wel een actievere rol van de overheid voor nodig. Zonder overheidsbemoeienis is het tot nu toe onvoldoende gelukt.

- Er moet een **omschakelfonds** komen voor verdere verduurzaming van de land- en tuinbouw. Met investeringsregelingen, omschakelvergoedingen en garantstellingen kunnen ondernemers ondersteund worden bij het nemen van milieu- en dierenwelzijnsmaatregelen en herinrichting van hun bedrijf.

- Om pieken en dalen in de omzet als gevolg van dier- en plantenziekten en extreme weersomstandigheden beter op te kunnen vangen, moeten landbouwbedrijven de mogelijkheid krijgen om een **fiscale klimaatreserve** te vormen. Zo worden winsten in vette jaren niet direct afgeroomd, maar kunnen deze ingezet worden als buffer voor verliezen in magere jaren.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- **Fiscale voordelen** voor land- en tuinbouwbedrijven, zoals de landbouwvrijstelling en een lagere energie- en omzetbelasting, dienen te blijven. Er is namelijk een tegenprestatie: CO2-sectorsysteem met plafond en daarnaast gaan ook de gastarieven omhoog.

- De verhoging van de **energiebelasting** op stroom voor glastuinbouw- en fruitteeltbedrijven moet teruggedraaid worden.

- Zolang boeren en tuinders hun noodzakelijke investeringen om te kunnen blijven **concurreren** en vergroenen onvoldoende via de markt terug kunnen verdienen, is financiële ondersteuning via het Europees landbouwbeleid of anderszins nodig.

- Een derde van het budget van het **Europees landbouwbeleid** moet ingezet worden voor gerichte vergroening en duurzame innovatie, met bijzondere aandacht voor maatregelen die de landbouw minder kwetsbaar maken voor droogte en plantenziektes. De directe inkomenssteun moet niet belast worden met strenge vergroeningseisen.

- De landbouw is dermate kapitaalintensief geworden dat **bedrijfsovername** door bedrijfsopvolgers lastig is en blijft. Stimuleringsregelingen voor jonge boeren moeten daarom behouden blijven.

- Het afromingspercentage bij overdracht van **fosfaatrechten** moet omlaag.

- Het **(Europese) mededingingsbeleid** moet aangepast worden. Het verbod op misbruik van marktmacht moet aangescherpt worden. Door inperking van de marktmacht van inkopers kan een groter deel van de marktprijs terecht komen bij de producenten.

- Om grote schommelingen in landbouwprijzen en overschotten te voorkomen, kan **regulering van markt en productie** nodig zijn.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- De regels voor langdurige **pacht** beschermen de pachter, maar maken deze pachtvorm buitengewoon onaantrekkelijk voor de verpachter. De pachtwetgeving moet zo aangepast worden dat pacht een duurzaam financieringsinstrument voor de landbouw blijft.

- In veel gevallen gelden buiten de EU minder strenge milieueisen dan in de EU. Daardoor is er sprake van een **ongelijk speelveld**. Niet-duurzame import vanuit het buitenland moet daarom zoveel mogelijk voorkomen worden. Bij internationale handelsakkoorden moeten kwetsbare landbouwsectoren buiten schot blijven.

- De **binding tussen boer en consument** is zoek. Meer binding tussen boer en consument is noodzakelijk voor een duurzaam verdienmodel: een opgave voor alle schakels in de voedselketen. De overheid kan een bijdrage leveren door bijvoorbeeld het ondersteunen van non-bancaire financiering van duurzame landbouw op dure grond via lokale landcoöperaties en door regionaal in te kopen voor de eigen catering.

- **CO2-vastlegging** in de bodem, waterbuffering en extra biodiversiteit op boerenland kan op de markt gezet worden als zogenaamde ecosysteemdienst. Het Rijk moet dit stimuleren en faciliteren.

- De overheid moet de waterschappen en de landbouwsector ondersteunen bij het zoeken naar creatieve oplossingen voor voldoende **beschikbaarheid van zoet water**.

- **Economische en sociale kracht van regio's** is belangrijk. De aanpak en innovatiekracht van Regio Foodvalley is er een goed voorbeeld van hoe voedselproductie voor de toekomende tijd versterkt en uitgebreid kan worden. Dat biedt met name de boeren een duurzaam toekomstperspectief. Regio Foodvalley, ook met haar innovatiekracht in digitale transformatie, is dé proeftuin van Nederland waar kringlooplandbouw en andere vormen van landbouwinnovatie in praktijk wordt gebracht. Het Rijk moet hier alle steun aan geven.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

Grazende koeien in de wei en varkens en kippen die restproducten van de levensmiddelenindustrie eten: kringlooplandbouw is niet nieuw. Het gaat om kringlopen als werkwoord: werken aan minder gebruik van grondstoffen, minder verliezen van stikstof, fosfaat en CO2 naar het milieu, minder verspilling en beter gebruik van reststromen. Nu komt veertig procent van de stikstof op landbouwgrond uit kunstmest, terwijl er een overschot aan dierlijke mest is. Nu verdwijnt ongeveer de helft van de stikstof uit krachtvoer en van de kunstmest in het milieu en in de lucht. Deze onbenutte stikstof kost de boer ook geld. Kortom, er is werk aan de winkel! De overheid moet daarbij niet op de stoel van de boer gaan zitten, maar het vakmanschap van de boer benutten en waarderen. Dat kan door doelvoorschriften in plaats van middelvoorschriften.

- Voor het beter sluiten van kringlopen is **regionale samenwerking** nodig. Zo moet het voor veehouders en akkerbouwers eenvoudiger worden om een gezamenlijke mestboekhouding te voeren.

- Veehouders mogen niet verplicht worden om **mest** die ze op eigen land uit kunnen rijden, af te voeren.

- Er moet meer gestuurd worden op de **doelen** zelf in plaats van via allerlei gedetailleerde voorschriften om het doel te bereiken. Samen met de sector moet het voorstel voor een afrekenbare stoffenbalans in combinatie met meer metingen op bedrijfsniveau en het afschaffen van gedetailleerde regels uitgewerkt worden. Hiervoor moet ook experimenteerruimte gegeven worden.

- Het **mestbeleid** moet meer gebiedsgericht worden op basis van metingen van de waterkwaliteit in het betrokken gebied. Op die manier kan recht gedaan worden aan de diversiteit van de problemen met de waterkwaliteit.

- In het **mestbeleid** moet gekozen worden voor twee sporen: boeren kunnen kiezen voor óf eenvoudige regels en begrensde bemestingsruimte, óf voor maatwerk op basis van lokale waterkwaliteit- en bodemmetingen, een certificeringssysteem en opbrengstafhankelijke bemesting.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- Bedrijven met hoge gewasopbrengsten moeten meer ruimte krijgen om **mest** uit te rijden.
- Er moet een **fosfaatvrije voet** komen voor alle meststoffen met een hoog organische stof gehalte.
- Dierlijke mestproducten die kunnen dienen als **kunstmestvervanging** moeten meer gebruikt kunnen worden.
- Eendimensionale normen voor stal-emissies of voor het uitrijden van mest gaan voorbij aan het integrale karakter van het landbouwsysteem. Er moet meer aandacht komen voor het **belang van mestkwaliteit, voerkwaliteit en bodembiologie**, en de invloed van het beleid hierop.
- Om **reststromen** uit de levensmiddelenindustrie beter te kunnen benutten is het belangrijk dat die reststromen en toepassingsmogelijkheden in beeld gebracht worden. Daarnaast is het belangrijk dat het verbod op het gebruik van diermeel versoepeld wordt en dat het mogelijk wordt om insecteneiwitten aan varkens en kippen te voeren. Diermeel kan een derde van het sojaschroot in diervoer vervangen en draagt dus mogelijk veel bij aan het milieuvraagstuk. Insecten kunnen reststromen omzetten in hoogwaardige eiwitten. Door meer te experimenteren kunnen de effecten in de praktijk bekeken worden.
- Samenwerking tussen bedrijven, onderzoekers, het onderwijs en de overheid is cruciaal. Er moet meer geld uitgetrokken worden voor **praktijkonderzoek**, onder meer voor onderzoek naar de reductie van methaanemissies en de weerbaarheid van teeltsystemen. Er moeten meer proef- en demonstratieboerderijen komen.
- **Voedselverspilling** moet tegengegaan worden, onder meer door voor lang houdbare producten geen 'ten minste houdbaar tot'-termijn meer op de verpakking te zetten. Die datum zegt bij producten als rijst en meel weinig meer over de echte houdbaarheid.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

Nederland is een dichtbevolkt land met een vruchtbare delta. Tegelijkertijd herbergen onze Lage landen bijzondere natuurwaarden die beschermd moeten worden om zoveel mogelijk biodiversiteit te houden. Dat schuurt. Het strenge Natura 2000-regime voor onder meer stikstofgevoelige natuur botst met economische activiteiten en meer verkeer. Een goede uitweg uit de ontstane (juridische en ecologische) impasse is alleen mogelijk door een realistischer beschermingsregime in combinatie met emissiereductie en investeringen in goed natuurbeheer. Voor boerenbedrijven moet gezond toekomstperspectief blijven bestaan. De SGP wil niet dat tal van bedrijven ten onder gaan door onhaalbare en eenzijdige emissie-eisen en Natura 2000-doelen.

- Boeren moeten ondersteund worden als ze investeren in **emissiereductie** bij de bron. Innovatieve technieken en methoden moeten snel erkend worden. Omdat sanering van bedrijven relatief duur is en minder opbrengt, moet er meer geld uit het budget worden besteed aan (innovatieve) emissiereductie op het boerenerf.

- Via de eerder genoemde afrekenbare stoffenbalans komt er een prikkel om **stikstofemissies** omlaag te brengen.

- Ongecontroleerde opkoop van veehouderijbedrijven door kapitaalkrachtige partijen via **externe saldering** moet voorkomen worden. Er moet ruimte komen om mee te investeren in emissiereductie op het boerenerf.

- Niet elke snipper natuur in een **Natura 2000-gebied** moet onder het juridische beschermingsregime vallen.

- Er moet niet langer gestuurd worden op en getoetst worden aan nationaal vastgestelde kritische depositiewaarden. Elk gebied is weer anders. Er moeten **lokale depositiestreefwaarden** komen. Het beleid moet hierop afgestemd worden. De landelijk, wettelijk vastgelegde doelen moeten van tafel. Stikstofrekenmodellen moeten zodanig aangepast worden dat deposities niet op detailniveau berekend worden.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- Voor kleine emissies en deposities moet een **vrijstelling** komen, zo nodig per gebied.

- Het **beleid** moet meer gebaseerd worden op lokale metingen en bezoeken in het veld.

Plantgezondheid

De plantgezondheid staat onder druk omdat steeds minder gewasbeschermingsmiddelen gebruikt mogen worden. Door extremere weersomstandigheden neemt de ziektedruk echter toe en zijn gewassen kwetsbaarder. Steeds vaker moeten boeren en tuinders dan ook met lede ogen aanzien dat ziekten en plagen hun gewassen aantasten. Inzet op het weerbaar maken van het teeltsysteem door goed bodembeheer, functionele agrobiodiversiteit en weerbare gewassen is daarom van belang, maar heeft tijd nodig. Goede gewasbescherming moet wel mogelijk blijven. Daarbij geldt: hoe meer effectieve middelen in de 'medicijnkast' staan, hoe verder boeren durven gaan met niet chemische gewasbescherming.

- Het Europese toelatingsbeleid moet op de schop. Er is bijvoorbeeld volstrekt onvoldoende aandacht voor de beschikbaarheid van voldoende middelen. Het is hoog tijd voor een systeemtoelating, waarbij een breed **middelenpakket** beschikbaar blijft als sprake is van een weerbaar teeltsysteem waarin primair ingezet wordt op niet chemische gewasbescherming.

- Als knelpunten in het middelenpakket niet voorkomen kunnen worden, moet Nederland, net als omringende landen, sneller vrijstellingen en ontheffingen verlenen voor het gebruik van **gewasbeschermingsmiddelen**. Het kan bijvoorbeeld niet zo zijn dat boeren gedwongen worden hun bieten volvelds te bespuiten, omdat de milieuvriendelijkere zaadcoating niet meer mag.

- De overheid moet veredeling van **weerbare rassen** faciliteren door ruimte te geven voor nieuwe veredelingstechnieken, uitgezonderd technieken die soortgrenzen overschrijden.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- Voor **groene gewasbeschermingsmiddelen** moet een eenvoudiger en snellere toelatingsprocedure gaan gelden.

- Het Rijk moet investeren in praktijkonderzoek naar **weerbare teeltsystemen** en toepassing van functionele agrobiodiversiteit. Het vestigen van natuurlijke vijanden bij akkers moet worden gestimuleerd. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een deel van het budget dat er is voor het Europees landbouwbeleid.

Dieren

Bij alle aandacht voor stikstof en klimaat, mag het belang van dierenwelzijn en diergezondheid zeker niet uit het oog verloren worden. Dieren behoren tot Gods schepping en hebben een eigen intrinsieke waarde. We mogen ze gebruiken, maar zeker niet misbruiken. Ze verdienen zorg en bescherming.

- **Stalbranden** veroorzaken veel dierenleed en zijn een zwarte bladzijde in het boerenleven. De overheid moet ondernemers ondersteunen bij het brandveiliger maken van hun stallen. Boeren moeten door de invoering van verplichte keuringen ervoor zorgen dat hun elektrische installaties op orde zijn. Ook effectieve bestrijding van knaagdieren is nodig omdat die door hun geknaag kortsluiting kunnen veroorzaken.

- Het Rijk moet de ontwikkeling en toepassing van vernieuwende en **brandveilige stalsystemen** ondersteunen.

- De winst van een verbod op **megastallen** voor dierenwelzijn en milieu is minimaal. Gezien het huidige verdienmodel hebben veehouders vaak grotere stallen nodig om de investeringen in dierenwelzijn en milieu terug te kunnen verdienen. Dierenwelzijn hangt vooral af van de stalinrichting en het vakmanschap van de veehouder. Er zijn voldoende instrumenten om ongewenste schaalvergroting te verhinderen.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- Het massaal doden van vee en vernietigen van vlees (om economische redenen) bij **uitbraken van dierziekten** mag nooit meer voorkomen. Nederland moet zich daarvoor inzetten in Brussel.
- De veehouderij moet alert zijn op **zoönosen**, infectieziekten die van dier op mens kunnen overspringen. Dat geldt zowel de intensievere als de extensievere veehouderij.
- Doelstellingen om het **antibioticagebruik** verder terug te dringen mogen niet tot meer dierenleed lijden.
- Het verbod op het **kappen van snavels** moet teruggedraaid worden. Verenpikken blijkt in de praktijk lastig te voorkomen.
- Mogelijk dierenleed als gevolg van **onbedwelmde slacht** moet zoveel mogelijk voorkomen worden door strenge regels en goede controle.
- De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (**NVWA**) moet voldoende capaciteit krijgen om onder meer mest- en vleesfraude op te sporen. Met het doorberekenen van keuringstarieven naar de sector moet terughoudend omgegaan worden.

Natuur

Flora en fauna zijn te waardevol om niet te beschermen, of dat nou in steden en dorpen is of op boerenland dan wel in natuurgebieden. De rijke verscheidenheid aan soorten en rassen is groot en ontzettend mooi. Die diversiteit is door God in de schepping gelegd. Ze draagt mede bij aan de weerbaarheid van ecosystemen. Een omgeving vol groen is een zegen. Die kan mensen tot rust brengen. Bossen slaan CO2 op en dragen bij aan een goed klimaat en een goede waterhuishouding. Goed natuurbeheer en beschermen van de schepping is daarom een belangrijke opdracht. Boeren kunnen daarbij een belangrijke rol spelen.

Provincies hebben een centrale positie bij de uitvoering van het natuurbeleid. Het Rijk moet de regionale bestuurders in staat stellen hun rol om de natuur en leefomgeving te beschermen waar te maken.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

Belangrijk aandachtspunt daarbij is de opgave om ervoor te zorgen dat de natuur minder kwetsbaar is voor extreme droogte doordat het beter in staat is het water vast te houden.

- Het is goed dat in het kader van de **stikstofproblematiek** extra geld is uitgetrokken voor natuurbescherming. Voorkomen moet worden dat door de focus op het oplossen van juridische problemen beheerbudget ondoelmatig besteed wordt en er kansen blijven liggen.

- Een euro voor natuur kun je maar één keer uitgeven. Laat dat dan zijn voor **goed beheer** van bestaande gebieden door enerzijds de terrein beherende organisaties (zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de provinciale landschappen) en anderzijds door meer agrarisch en particulier natuurbeheer.

- Net als bij de monumentenzorg, zou het goed zijn als het **beheer van de natuur** mede wordt gefinancierd door private partijen. Bijvoorbeeld door een fonds voor laagrentende en langlopende leningen.

- **Agrarische natuurverenigingen** doen goed werk voor de bescherming van akker- en weidevogels. Het is van belang dat er voldoende budget is voor agrarisch natuurbeheer en dat gewerkt wordt met lange termijn contracten.

- **Natuurcompensatiegelden** blijven op de plank liggen, omdat het nu vooral ingezet wordt voor aankoop van gronden. Deze gelden moeten ook ingezet worden voor meer natuurbeheer door boeren.

- Goede landbouwgrond zet je niet **onder water**. Natuurherstel moet primair gebeuren via buitendijkse maatregelen.

- Er dient meer geïnvesteerd te worden in de **teelt van bomen**. Dat is niet alleen goed in het kader van de klimaatverandering, ook kan het de uitstoot van CO2 compenseren. Omdat er vooral veel kleine ondernemers in de bomenteelt werkzaam zijn en de kwetsbaarheid bij ziektes groot is, verdient onderzoek naar het vergroten van diversiteit en van innovatieve ontwikkeling van de bomenteelt landelijke steun.

"Maar, zoals dat voor iedere ondernemer geldt, dat kan alleen als je voor dat eerlijke product ook een eerlijke prijs krijgt. Fair trade dus!"

Roelof Bisschop
Woordvoerder landbouw

Kees van der Staaij
Lijsttrekker

De SGP over boeren en tuinders

- **Braakliggende terreinen** worden waar mogelijk tijdelijk zo ingericht dat de natuur ervan kan profiteren.

Biotechnologie

Bij de praktische toepassing van biotechnologie past ontzag voor de orde in Gods schepping. Soortgrenzen dienen gerespecteerd te worden. Ook is voorzorg nodig met het oog op veiligheidsrisico's.

- Het zodanig **genetisch modificeren** van dieren dat deze erfelijke veranderingen doorgegeven aan hun nakomelingen en het klonen van dieren moeten verboden blijven.
- Genetische modificatie van planten door **soortvreemde genen** 'in te bouwen', moet verboden worden, ook in de EU.
- **Snellere veredeling** van planten door gebruik van nieuwe technieken moet meer ruimte krijgen, uiteraard mits de soortgrenzen gerespecteerd worden.
- Afspraken over een verbod op **patenten op planteneigenschappen** moeten gehandhaafd worden. Het aloude kwekersrecht voldoet prima.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op sgp.nl/actueel/publicaties/verkiezingsprogramma-2021-2025

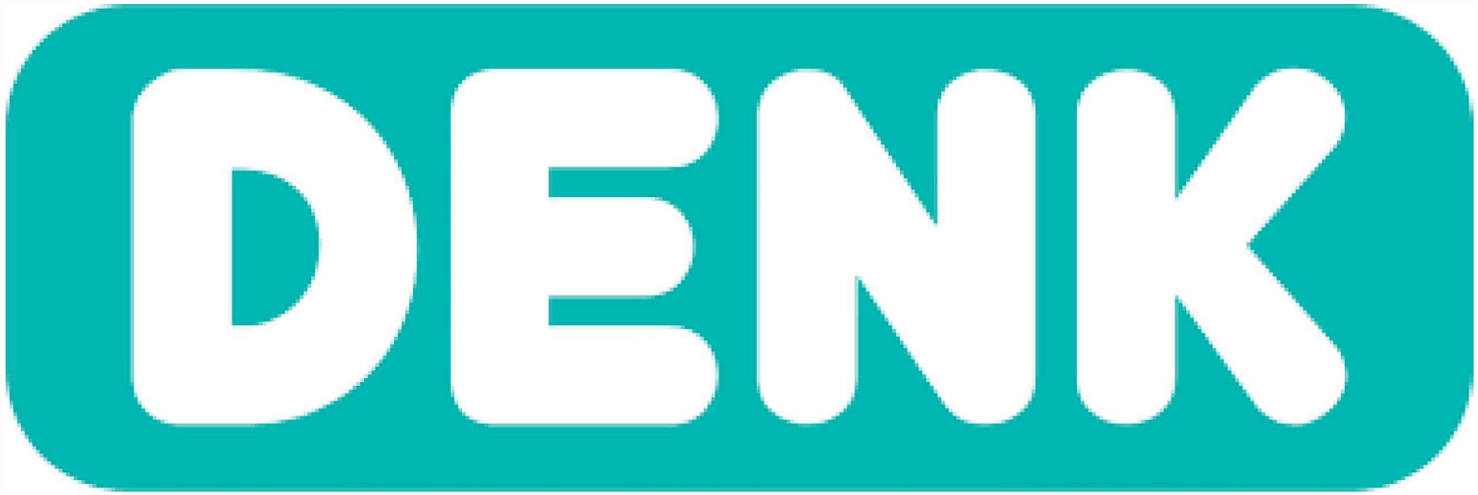
DENK

"De landbouw wordt als grootste bron van uitstoot ontzien, terwijl de automobilist gepest wordt"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

Farid Azarkan

Lijsttrekker

Denk over boeren en tuinders

DENK vindt dat de nadruk ligt op de verkeerde oplossingsrichting ten aanzien van stikstof. De landbouw wordt als grootste bron van uitstoot ontzien, terwijl de automobilist gepest wordt. DENK wil daarom:

- Verregaande maatregelen om de dierdichtheid en intensiviteit van de landbouw terug te dringen, om zo het stikstofprobleem op de lossen.

50
PLUS

"50PLUS staat voor een krachtig klimaat-, energie- en milieubeleid en maakt zich sterk voor het behoud en herstel van de biodiversiteit"

Gerit Jan van Otterloo

Woordvoerder landbouw

Liane den Haan

Lijsttrekker

Foto: Patricia Steur

50 Plus over boeren en tuinders

- 50PLUS wil de wereld leefbaar houden voor huidige en toekomstige generaties. 50PLUS staat voor een **krachtig klimaat-, energie- en milieubeleid** en maakt zich sterk voor het behoud en herstel van de biodiversiteit. Daarbij moet getracht worden schade aan de economie te voorkomen en economische groei niet te belemmeren.

- Gebruik **kunstmest en gif** in landbouw en antibiotica in de veehouderij moet sterk verminderd worden.

- Beperking van **grootschalige intensieve** veehouderij. Het stimuleren van kleinschalige kwaliteitsbedrijven.

- **Aanwinning van nieuw land** is historisch de gangbare manier waarop Nederland een tekort aan grond voor de toekomst heeft opgelost. Dat staat wat 50PLUS betreft nog steeds overeind.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op 50pluspartij.nl/verkiezingsprogramma-2021-2025

"Nederlandse boeren zijn ondernemers, die alle ruimte moeten krijgen die ze nodig hebben om hun beroep uit te oefenen"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

Thierry Baudet

Lijsttrekker

FvD over boeren en tuinders

De agrarische sector in Nederland is een technologisch hoogwaardige bedrijfstak. Forum voor Democratie wil deze sector voor Nederland behouden en versterken. Met daarbij oog voor milieu en dierenwelzijn. Het zal bij de productie van levensmiddelen steeds meer gaan om kwaliteit in plaats van kwantiteit. En in de meeste deelsectoren zal de export van agrarische eindproducten voor nabijgelegen markten, belangrijker zijn dan die voor verafgelegen markten, al geldt dat natuurlijk niet voor heel gespecialiseerde en hoogwaardige bedrijven in bijvoorbeeld de sierbloementeelt of de zaadveredeling en ander uitgangsmateriaal.

Koeien horen in de Nederlandse weilanden thuis. En Nederlandse boeren zijn ondernemers, die alle ruimte moeten krijgen die ze nodig hebben om hun beroep uit te oefenen. Het visserijbeleid van de Europese Unie is schadelijk voor de Nederlandse vissers. Zolang Nederland deel uit maakt van de EU, moet in Brussel veel harder worden opgekomen voor de belangen van onze vissers. Er moeten goede afspraken uitonderhandeld worden met de Britten over vissen in onze beider territoriale wateren. Desnoods buiten de EU om.

De natuur moet meer toegankelijk worden voor recreatiemogelijkheden voor de burger. Rewilding staat daar tegenover. Dat beoogt een omschakeling van marginale, gesubsidieerde landbouw naar een meer duurzame en dienstverlenende wildernis economie. Dit is nergens van toepassing in Nederland. We hebben geen marginale landbouw en we hebben geen ruimte. Kortom: rewilding is in Nederland onzinnig. Elke euro die daarheen gaat is verspilling en gaat ten koste van zinvolle natuurrecreatie versterkende maatregelen.

- Voorzetten van innovatiekracht via **kenniscentra** zoals Wageningen.
- **Stikstofbeleid** moet op de schop. De invulling van het Natura2000 beleid moet worden geëvalueerd en tot die tijd geen buitensporige maatregelen.
- Beschermen van boeren tegen de **wolf**.

"Nederlandse boeren zijn ondernemers, die alle ruimte moeten krijgen die ze nodig hebben om hun beroep uit te oefenen"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

Thierry Baudet

Lijsttrekker

FvD over boeren en tuinders

- Meer aandacht voor **producten van Nederlandse bodem**, verkleinen van afstand tussen de voedselproductie en de consument.
- Een **NVWA** die met meer slagkracht kan handhaven. Minder management en meer handhavers die onder andere voor dierwelzijn bij alle dierhouders, ook voor de grote grazers.
- Toepassen van **innovatieve technieken** zoals CrispR en Cas 9 bij plantenverdeling.
- **Grondgebonden veehouderij** stimuleren door vermindering van regelgeving.
- In de **EU** meer opkomen voor Nederlandse belangen van de landbouw.
- Stoppen met **rewildingprojecten** en de natuur opstellen voor recreatie.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op fvd.nl/landbouw-veeteelt-en-visserij

BBB

"Boeren en tuinders zorgen voor het landschap, zijn rentmeesters van de regio, zorgen voor werkgelegenheid, economie, toerisme, recreatie, landschapsbeheer, natuurbeheer en vooral sociale binding op het platteland"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

Caroline van der Plas

Lijsttrekker

BBB over boeren en tuinders

- **Vruchtbare gronden** blijven beschikbaar voor voedselproductie.
- **Bemesten naar behoefte** van de plant en zorgen er zo voor dat de planten niet langer ondervoed zijn en de bodem niet uitgeput wordt.
- Er komen geen beleidswijzigingen zonder voorafgaande **praktijkproeven** bij representatieve bedrijven. Meten = Weten.
- **Zoet water** is essentieel voor planten, dieren en mensen. De beschikbaarheid en het behoud van zoet water heeft hoge prioriteit.
- De zeggenschap van voedselproducten bij **waterschappen** blijft behouden om zo de voedselproductie veilig te stellen.
- **Mest uitrijden** wordt weersafhankelijk i.p.v. kalenderafhankelijk. Bij het Mestbeleid staat het vakmanschap, de kennis en de ervaring van de voedselproducent voorop.
- Het gebruik van **organische mest** wordt bevorderd en daar waar mogelijk kunstmest vervangen.
- **Waterbeheer en waterberging** hebben voorgang in beleid en uitvoering.
- **Emissies** en vastlegging van broeikasgassen worden verrekend, dus uitstoot minus de vastlegging. Dat is de werkelijke uitstoot.
- Sinds we planten beschermen tegen ziekten en plagen met gewasbeschermingsmiddelen hebben we in Europa geen hongersnood meer. De wetenschappelijke onderbouwing van het College voor de toelating van **gewasbeschermingsmiddelen** en biociden bepaalt de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en niet de emotie van de politiek.
- Het gebruik van **beschermingsmiddelen** voor zaden wordt toegestaan om plagen en misoogsten te voorkomen.

"Boeren en tuinders zorgen voor het landschap, zijn rentmeesters van de regio, zorgen voor werkgelegenheid, economie, toerisme, recreatie, landschapsbeheer, natuurbeheer en vooral sociale binding op het platteland"

Caroline van der Plas

Lijsttrekker

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

BBB over boeren en tuinders

- Bermen, groenstroken en akkerranden inzetten om **insecten- en bijenpopulatie** te beschermen. Boeren die hier in investeren worden beloond via prijs van hun producten.
- Impuls geven aan onderzoek naar innovatieve teelt - en dierhouderijsystemen. Als de **nieuwe systemen** kostprijsverhogend zijn, wordt dit doorgerekend in de prijs van voedsel.
- We maken **precisietechnieken** in de landbouw praktijkrijp en stimuleren het gebruik ervan. We stimuleren de ontwikkeling van nieuwe moleculen voor gerichte bestrijding van ziekten en plagen.
- Er komt **een fonds** wat wordt gefinancierd door de supermarkten. Uit dit fonds krijgen boeren en vergoeding voor extra dierwelzijn-, diergezondheid en milieu inspanningen. Hoe meer inspanningen, hoe hoger de vergoedingen voor de boer.
- Er komt **geen nieuwe wet- en regelgeving** in Nederland en EU op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid als de kosten die de boeren moeten maken, niet in de prijs is opgenomen.
- Er komen eenduidige **welzijnsregels** binnen EU- verband.
- **Antibiotica reductie** is goed, maar mag nooit leiden tot verminderd dierwelzijn. BBB zal hier scherp op toezien. Dieren moeten - indien noodzakelijk - behandeld kunnen worden met antibiotica.
- Het voeren van dieren met minder eiwit, om de stikstofuitstoot te verminderen mag nooit leiden tot minder gezonde dieren. Agrarische belangenbehartigers krijgen de vrijheid om te komen tot een praktisch werkbaar systeem dat goed is voor dieren. Geen verplichte reductie van **eiwit in veevoer**.
- **Schademeldingen** (ganzen, wolf of zwijnen schade) worden gratis.
- Nederland krijgt een wet **Recht op Landbouw**. Deze wet waarborgt het bestaansrecht van boeren en tuinders.

"Boeren en tuinders zorgen voor het landschap, zijn rentmeesters van de regio, zorgen voor werkgelegenheid, economie, toerisme, recreatie, landschapsbeheer, natuurbeheer en vooral sociale binding op het platteland"

Caroline van der Plas

Lijsttrekker

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoeder.

BBB over boeren en tuinders

- Om **bedrijfsopvolging** mogelijk te maken worden er extra gelden en fiscale voordelen beschikbaar gesteld. De mogelijkheden dienen zo ingericht te zijn dat jonge boeren gemakkelijk gebruik kunnen maken van en toegang hebben tot de regelingen, in plaats van dat ze tegen een woud van regels en bureaucratie aanlopen. Het plattelandsbeleid wordt opgesteld samen met de agrarische sector, plattelandsbewoners, bedrijfsleven en wetenschappers.
- Voldoende gelden beschikbaar voor **toegepast onderzoek** en praktijkonderzoek voor land- en tuinbouw in het land.
- **NVWA** tarieven verdwijnen en de NVWA bemoeit zich niet meer met het beleid.
- Een boer mag zelf zijn **dierenarts** uitzoeken en kan makkelijk van dierenarts wisselen.
- Er komt een stabiel, langjarig en betrouwbaar **plattelandsbeleid** met een looptijd van tientallen jaren waarin is vastgelegd wie welke ruimte krijgt in Nederland.
- Er komt een **structurele campagne**, gefinancierd door de overheid om consumenten te stimuleren Nederlands voedsel te kopen.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op boerburgerbeweging.nl/boerburgerbeweging/verkiezingsprogramma/

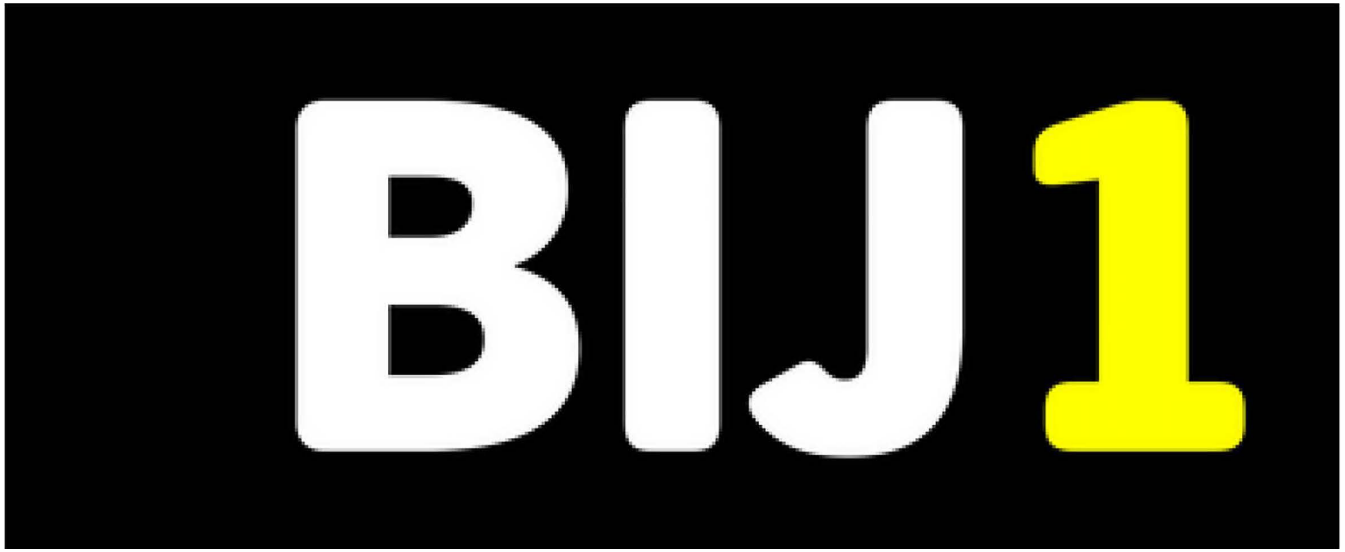
BIJ1

"Het samenwerken met de natuur en het streven naar duurzaamheid zijn leidend"

Sylvana Simons

Lijsttrekker

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder.

BIJ1 over boeren en tuinders

Het doel van de Nederlandse landbouw zou moeten zijn dat we produceren wat we op kunnen eten. We willen af van de huidige situatie waarin internationale concurrentiepositie zo belangrijk is dat voedsel wordt vernietigd en kleine boeren in de problemen komen. De prijs van landbouwproducten wordt met behulp van subsidies laag gehouden, omdat we willen concurreren op de internationale markt. De subsidies zijn echter niet toereikend waardoor het onmogelijk is voor boeren om af te stappen van hun destructieve en vervuilende werkwijze.

Wij pleiten voor een omvorming van de landbouw waarin naar lokale behoefte wordt geproduceerd en stellen programma's op die de landbouw in 10 jaar tijd duurzaam maken. We moeten investeren in betaalbare verduurzaming van de sector voor een toekomstbestendige, circulaire landbouw. Ook is het van belang voor het behoud van de natuur die we nog bezitten, dat de veestapel sterk wordt ingeperkt en dat boeren worden geholpen mest om te zetten in minder stikstofhoudende vormen.

- Opstellen van programma's die de landbouw de komende 10 jaar duurzaam maken. Hiervoor komen subsidies vrij en komt er een hogere belasting voor het gebruik van insecticiden en de uitstoot van **methaan en CO2**.
- Er wordt sterker gericht op lokale productie in plaats van **export**.
- **Grote machtige boerderijen** worden in gemeenschapshanden gesteld om de voedselproductie veilig te stellen.
- Er komt een verbod op **giftige bestrijdings- en ontsmettingsmiddelen**.
- **BTW** van (biologische) groenten en fruit gaan naar 0%.
- De overheid gaat actief optreden in het **prijsbeleid** van landbouwproducten in de EU.
- **Subsidies** aan de veehouderij worden in zijn geheel afgebouwd.

"Het samenwerken met de natuur en het streven naar duurzaamheid zijn leidend"

Sylvana Simons

Lijsttrekker

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder.

BIJ1 over boeren en tuinders

- Er komt per direct een einde aan de **bio-industrie**.
- Er komen **wettelijke vastleggingen** van voldoende ruimte, weidegang, vrije uitloop, sociaal contact en schuilmogelijkheden.
- Er komt een **verbod op couperen** van staarten en kappen van snavels.
- **Diertransporten** mogen niet langer dan 2 uur duren.
- Stallen en slachterijen krijgen **permanent cameratoezicht** en sprinklerinstallaties. Vluchtroutes voor stallen worden verplicht.
- Het **slacht- tempo** gaat omlaag en slachtmethoden die extra onnodig leed veroorzaken, zoals CO2-verdoving, worden verboden.
- De eisen voor het **beter leven keurmerk** gaan flink omhoog. Producten zonder dit keurmerk mogen op korte termijn niet meer worden verkocht.
- Het verbod op **verrijkte kooien** voor kippen gaat per direct in, ook het gebruik van koloniekooien wordt niet langer toegestaan.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op bij1.org/programma/

CODE
ORANJE

"De voedselproductie in ons land is van een hoog kwaliteitsniveau, met dank aan onze boeren en vissers"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Richard de Mos

Lijsttrekker

Code Oranje over boeren en tuinders

De voedselproductie in ons land is van een hoog kwaliteitsniveau, met dank aan onze boeren en vissers. Niet alleen zorgen zij voor een hoge kwaliteit van producten; zij spelen ook een belangrijke rol in het natuurbeheer en het onderhouden van ons landschap. Kortom: een cruciale sector waarin veel in verandering is. Denk alleen aan het – door de coronacrisis gegroeide – besef dat voedselvoorziening dichtbij huis belangrijk is. Maar denk ook aan de aandacht voor de nadelige neveneffecten van de gebruikte productiemethoden voor gezondheid, dierenwelzijn en biodiversiteit. Onze overheid speelt hier niet goed op in. Het is een typisch voorbeeld van het 'van bovenaf' dicteren van papieren regelgeving – vaak ingegeven door grote en mondiale financiële belangen – en het over de hoofden van de boeren en vissers heen afkondigen van steeds wisselende maatregelen. In deze campagnetijd wordt dit alleen maar erger. Zo jagen we natuurlijk de boeren in het harnas. Dit moet echt 180 graden anders. Gaan we voor eerlijke verdiensten voor producten van hoge kwaliteit.

- Erkennen we de waarde van het **boerenverstand** voor het onderhouden van ons cultuurlandschap.
- Alle **maatregelen** worden besloten met alle belangen aan tafel.
- Stimuleren **circulaire landbouw** en veeteelt.
- Er wordt zoveel mogelijk **regionaal geproduceerd** en verwerkt.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op wijzijncodeoranje.nl/landbouw/

DE GROENEN

"Herstel de biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Otto ter Haar

Lijsttrekker

De Groenen over boeren en tuinders

- Ecologische landbouw wordt de gangbare landbouw. **Chemische bestrijdingsmiddelen** verdwijnen, meer biodiversiteit en genetisch gemodificeerde gewassen mogen niet meer verkocht worden.
- **Landbouwsubsidies** moeten niet meer worden verstrekt per producten, maar voor activiteiten wanneer deze ecologische geproduceerd zijn.
- **Schaalverkleining**, kwaliteitsverbetering en gemengde productie in Nederland.
- **Genetisch gemodificeerde** landbouwgewassen mogen niet op de markt worden gebracht.
- Koeien horen in de **wei**.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op www.degroenen.nl/partijprogramma.html

JA21

"Goed opgeleide vakmensen en bedrijven in deze technologisch hoogwaardige bedrijfstakken leveren wereldklasse"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Joost Eerdmans

Lijsttrekker

JA21 over boeren en tuinders

De agrarische sector is onlosmakelijk met Nederland verbonden. Goed opgeleide (!) vakmensen en bedrijven in deze technologisch hoogwaardige bedrijfstakken leveren wereldklasse. Tegelijk zorgen ontwikkelingen voor zware druk. Boeren voelen zich klemgezet door steeds knellender wetgeving. Vissers voelen zich in hun bestaan bedreigd. Wij willen landbouw en visserij behouden en versterken, robuust duurzaam en met oog voor dierenwelzijn. Boeren en vissers verdienen waardering en respect.

Voedsel is en blijft een wereldmarkt. Agrarische producten van Nederlandse herkomst worden in bijna alle landen ter wereld verkocht en geconsumeerd. In een aantal sectoren zal productie voor nabijgelegen markten belangrijker zijn dan die voor verafgelegen markten. Tegelijk is er internationaal een sterk toenemende vraag naar voedsel, zaden en pootgoed, sierteelt producten en genetica. In toenemende mate spitst de productie van levensmiddelen zich daarbij toe op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Agrarisch ondernemen in de 21e eeuw vraagt om aansluiting bij deze ontwikkeling. Door het stikstofdossier, het klimaatakkoord en ambities op het vlak van biodiversiteit staan sommige agrarische verdienmodellen onder druk. Agrarische ondernemers willen graag innoveren, maar dat vergt tijd, inzicht, financiering en begeleiding. Uiteindelijk dient de hele keten (dus ook de consument) verantwoordelijkheid te nemen.

Het inkomen van ondernemers wordt bepaald door het verschil tussen opbrengsten en kosten. Dat geldt ook voor agrariërs. Aan de opbrengsten kan een overheid weinig doen, behalve sturen met subsidies. Aan de kant van de kosten valt er een wereld te winnen. Doordachte regelgeving met oog voor eenvoudige uitvoerbaarheid en beheersbare kosten, bijvoorbeeld ten aanzien van fosfaat, maakt het verschil tussen winst of verlies. JA21 is er voorstander van dat de overheid innovatie stimuleert, onder meer door groen licht, mét respect voor soortgrenzen, voor de introductie van moderne innovatieve technieken van plantveredeling zoals CRISP Cas, een methode waarmee erfelijk materiaal met ongekende precisie kan worden gemodificeerd.

"Goed opgeleide vakmensen en bedrijven in deze technologisch hoogwaardige bedrijfstakken leveren wereldklasse"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Joost Eerdmans

Lijsttrekker

JA21 over boeren en tuinders

Het stimuleren van weidevogels kan beter worden gestimuleerd door boeren en terreinbeheerders te betalen dan door adviseurs in te huren en projecten te draaien. Trouwens, het beschermen van weidevogels vraagt om het onder controle houden van het aantal predatoren.

De landbouwsubsidie van de EU is in feite een soort compensatie voor buitengewoon strenge EU- regelgeving voor de agrarische sector ten opzichte van niet EU-lidstaten. Het subsidiebeleid verandert steeds meer in een sturingsinstrument om politieke wensen in de landbouw door te drukken. JA21 streeft naar een vermindering van de EU-regelgeving. Dring door bureaucraten bedachte landbouwsystemen terug. Laat de markt binnen maatschappelijk aanvaarde kaders zijn werk doen zonder dwang door marktverstorende sturing en regelgeving. Niet alleen in Brussel valt nog veel te verbeteren wat betreft knellende regelgeving. Hetzelfde geldt voor Den Haag. Zo is een herijking van het Natura 2000-beleid nodig.

Standaarden voor dierenwelzijn in Nederland zijn hoog. Misstanden moeten sneller worden opgespoord en aangepakt. Van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) mag worden verwacht dat deze de focus bij de kerntaken toezicht en handhaving legt en deze efficiënt en kostenbewust uitvoert. Regelgeving die een verbetering in dierenwelzijn of milieuvriendelijke innovatie tegenhoudt, dient wat JA21 betreft te worden aangepast.

De koe in de wei is al eeuwen een belangrijk kenmerk van het Nederlandse landschap. Versterk de kansen voor de weidende koe in het landschap en geef boeren die robuust duurzaam produceren de ruimte. Deze robuust grondgebonden veehouders die in geschikte jaargetijden onder passende weersomstandigheden voor weidegang gaan, dienen in de optiek van JA21 met minder strenge mestwetgeving en regelgeving te maken te krijgen dan niet grondgebonden veehouders, die om hen moverende redenen een andere keuze maken en het hele jaar door stalling geven.

Na de uitspraak van de Raad van State in 2019 over het toepassen van de stikstofwetgeving dreigde heel Nederland op slot te gaan.

"Goed opgeleide vakmensen en bedrijven in deze technologisch hoogwaardige bedrijfstakken leveren wereldklasse"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Joost Eerdmans

Lijsttrekker

JA21 over boeren en tuinders

De agrarische sector is onlosmakelijk met Nederland verbonden. Goed De bouw lag plat, de snelheid op snelwegen werd overdag begrensd en boeren kwamen in de knel. Op een kwart van de gebieden is de norm zelfs zo streng dat deze nog zou worden overschreden als alle menselijke activiteit in ons land zou worden gestopt, omdat de stikstofnorm daar strenger is dan de achtergrondwaarde. Op het stikstofdossier wil JA21 een nuchter, redelijk en proportioneel beleid waarin alle relevante belangen evenwichtig worden afgewogen. Ja21 wil:

- De **verantwoordelijkheid** voor het inkomen van boeren en tuinders en de ontwikkeling van bijbehorende bij de gehele keten neerleggen in plaats van deze eenzijdig bij de primaire agrarische sector neer te leggen.
- **Innovatie** stimuleren, onder meer door groen licht, mét respect voor soortgrenzen, voor de introductie van moderne innovatieve technieken van plantveredeling.
- Snellere en meer controle op **dierenwelzijn** gecombineerd met zware sancties bij gebleken overtredingen van regelgeving.
- De markt binnen maatschappelijke aanvaarde kaders zijn werk laten doen zonder dwang door **EU-regelgeving** en sturing die door bureaucraten bedachte landbouwsystemen willen opdringen.
- Herijking van het **Natura 2000-beleid**.
- Koeien in de wei en regelgeving die boeren die zich inzetten voor **weidegang** faciliteert in plaats van beperkt.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op ja21.nl/standpunten/

LHK
LIJST
HENK
KROL

"De LHK is voor een moderne, duurzame agrarische sector. Het is een vitale sector"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Henk Krol

Lijsttrekker

LHK over boeren en tuinders

De LHK is voor een moderne, duurzame agrarische sector. Het is een vitale sector.

- Er komt een beperking van grootschalige en **intensieve veehouderij**. De LHK wil geen megastallen. Dierenleed bij de bio-industrie wordt uitgebannen.
- Gebruik van kunstmest en **bestrijdingsmiddelen** in de landbouw en antibiotica in de veehouderij wordt sterk verminderd.
- We gaan voor **kleinschaligheid** en direct van de boer kopen in de landbouw: het verbouwen van groente en fruit boven of bij de winkel maakt de consument bewuster, net als de stadsboerderij waar je je sla en eieren kunt kopen.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op lijsthenkkrol.nl/category/standpunten/

OPRECHT

"Onze Nederlandse boeren stoten zelfs het minste stikstof uit van de gehele Europese Unie"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder.

Michael Ruperti

Lijsttrekker

Oprecht over boeren en tuinders

Milieu en Duurzaamheid heeft grote raakvlakken met onze voedselproductie. De PvdD heeft wat dát betreft het dierenwelzijn terecht op de agenda gezet. Ook wij zijn voor meer dierenwelzijn, ook in ons dagelijks leven. Wij vinden het daarom wenselijk om via belastingmaatregelen meer kleinschalige bio-industrie te stimuleren. Een maatregel die zeer goed zou zijn voor de dieren, het platteland en diversiteit, is het verplichten om het hele proces van geboorte, fokken, slachten en verwerken, te laten plaatsvinden in een straal van maximaal 100 km ten opzichte van de consumptie. Nu gaat een varken viermaal de EU door, denk eens aan het effect alleen al daarvan op het milieu.

Maar Nederland moet niet schijnheilig zijn; niet hier zware regels opleggen aan de industrieën, maar wel de goedkope kippen uit de Oekraïne en vlees uit Zuid-Amerika importeren, wetende dat zij zich daar totaal niet aan onze regels houden. Deze houding zie je ook terug bij het energievraagstuk; in Nederland de doelstellingscijfers halen voor biomassa, op basis van de import van hout uit Canada of Letland. Zolang het uit ons zicht is, mag het? Dat is dus niet eerlijk en oprecht.

- Via belastingmaatregelen **kleinschalige veehouderij** stimuleren.
- Het verplichten om het hele proces van geboorte, fokken, slachten en verwerken, te laten plaatsvinden in een **straal van maximaal 100 km** ten opzichte van de consumptie. Nu gaat een varken vier keer de wereld over, dit moet veranderen.
- Samen met de boeren een oplossing zoeken voor het **stikstofbeleid**.
- **Hogere prijs** voor producten geproduceerd door boeren.

Lees het hele verkiezingsprogramma op oprecht.nu/programma/verkiezingsprogramma

splinter

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

De problemen in de Nederlandse veehouderij lossen we niet op met dezelfde denkwijze die de problemen veroorzaakt heeft. Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit.

De veehouderij is typisch een onderwerp waarin we van een politiek emotioneel debat terug moeten naar een goed gesprek. Over wat we willen behouden, wat van echte waarde is in een land dat van oudsher de slager en de melkboer van de wereld heeft willen zijn. Niet alleen ten koste van dierenwelzijn, biodiversiteit, natuur en milieu. Maar ook ten koste van de boeren zelf. De overheid dient te erkennen dat het falend landbouwbeleid door de jaren heen heeft gezorgd voor de impasse en het onhoudbare systeem waarin de boeren zich nu bevinden. Het is niet de schuld van de boer.

Er wordt meer over boeren dan met boeren gesproken. De professionele lobbyorganisaties die feitelijk alleen de grootste cowboys vertegenwoordigen en zich agressief afzetten tegen iedere beweging richting natuur inclusieve veehouderij, kringlooplandbouw en sowieso alles was 'groen' is, helpen daar ook niet bepaald aan mee.

Splinter denkt dat er gesprekken gevoerd moeten worden op het niveau van waarden. Ook lokale waarden. Er moet veel meer waardering komen voor vakmanschap en kwaliteit. En meer aandacht voor de menselijke maat die totaal zoek is geraakt. Voor de problemen van familiebedrijven en voor boeren die ongewild vastzitten in een systeem van groter, efficiënter, goedkoper. De overheid moet beter luisteren en de boeren meenemen in de argumenten om iets wel of niet te doen.

De overheid moet eerlijk zijn over de te nemen stappen. En als we dan eenmaal op de goede weg zitten, moet niet opeens een nieuw kabinet alle regelgeving en progressie gaan omgooien en dwarsbomen.

Ondernemers in het algemeen en boeren in het bijzonder, moeten kunnen rekenen op overheidsbeleid dat stabiel genoeg is om een bedrijf op te bouwen en bestaanszekerheid te geven.

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

De overheid mag niet lichtvaardig met die verantwoordelijkheid omgaan. Ieder kabinet heeft tot nu toe een houding gehad van pappen en nathouden, pleisters plakken en na de wisseling van de wacht is opeens iedereen vergeten wie verantwoordelijk was voor de rotzooi. En in plaats van de rotzooi op te ruimen, kwamen er iedere keer meer moeilijk handhaafbare regels en wetten bij, die niemand goed hebben gedaan. Het wordt tijd voor toekomstbestendig beleid waar iedereen op kan vertrouwen en waarbij veehouderij, duurzaamheid, natuur en dierenwelzijn niet meer als valse tegenstellingen worden gezien.

- Er komt een einde aan de **intensieve veehouderij**.
- Boeren moeten niet iedere keer met totaal nieuw overheidsbeleid geconfronteerd worden; dit helpt de omschakeling naar een diervriendelijke, kleinschalige, natuurinclusieve landbouw en het draagvlak daarvoor niet. Samen met de boeren (dus niet met grote lobbyorganiaties) wordt er gewerkt aan een **12- jarenplan** om de veehouderij in Nederland toekomstbestendig, duurzaam, milieu- en diervriendelijk te maken.
- Verduurzaming van de veehouderij, tuin- en akkerbouw is alleen mogelijk als de boer investeringen kan terugverdienen. Omschakelen naar biologisch is steeds minder populair, doordat zowel vanuit de markt, als vanuit de overheid boeren te weinig perspectief geboden wordt om de omslag te maken. **Omschakelsubsidies** naar kleinschalige duurzame biologische kringlooplandbouw moet langer worden doorgezet en het gif gebruik wordt verminderd.
- De bio-melkveehouder en de veehouder die werkt met Oudhollandse veerassen, wordt ontzien van het **fosfaatrechtensysteem**. De begrenzingsregeling werd begin 2018 ingevoerd om het mestoverschot te beteugelen, maar de biologische regels schrijven voor dat bioboeren genoeg grond moeten hebben om de eigen mest op kwijt te kunnen. Dus zij dragen niet bij aan het mestoverschot.
- **Multifunctionele landbouw**, zoals zorgboerderijen en boerderijwinkels, wordt beter ondersteund.

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

- De overheid zet een **nieuwe agrarische bank** op. De huidige banken dwingen boeren tot schaalvergroting. Boeren die willen omschakelen kunnen door een nieuwe agrarische bank juist geholpen worden bij een korting op de bestaande leningen.

- **Overheidssteun** aan onderdelen van de veehouderij die averechts werken worden afgeschaft. Subsidies op de onderdelen die wel behulpzaam zijn aan omschakeling naar een toekomstbestendige veehouderij worden behouden, totdat er succesvol omgeschakeld is.

- Nederland moet in Europa pleiten voor het afschaffen van de **Europese landbouwsubsidies**, die naar de grootste en meest intensieve bedrijven in Europa gaan. Er kan veel beter geld besteed worden aan groene technologische ontwikkeling en innovatieve bedrijven.

- Ook boeren plukken de wrange vruchten van uitdroging van de bodem, het duizelingwekkende verlies aan biodiversiteit, uitputting van de bodem. De overheid moet er alles aan doen om het tij te keren. Natuur inclusieve veehouderij en het inzaaien van **kruidenrijk grasland** wordt de norm.

- De **grondwaterstand** wordt niet meer kunstmatig laag gehouden om de intensieve veehouderij met zware machines te faciliteren. Nederlandse natuur droogt uit, huizen verzakken: de grens is bereikt. De overheid moet boeren helpen om hun activiteiten op zo'n manier in te richten of aan te passen dat het past bij een natuurlijke grondwaterstand dat in desbetreffend gebied het beste past. De overheid stimuleert creatieve oplossingen en kennisdeling over welke gewassen in nattere grond kunnen gedijen.

- Om oneerlijke concurrentie van producten tegen te gaan wordt het systeem **'true pricing'** geïntroduceerd. Dit stimuleert innovatie in Nederland en het voorkomt het heen en weer slepen met producten over de hele wereld die voor een goede prijs in Nederland hadden kunnen worden verbouwd. Dit stimuleert innovatie in eigen land.

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

- De tuin- en akkerbouwsector en gezond eten voor de consument worden gestimuleerd door de **btw** op gezonde plantaardige producten, zoals groente en fruit, af te schaffen.

- **Natuurinclusieve en duurzame tuin- en akkerbouw** worden gestimuleerd. De overheid helpt tuinders en akkerbouwers met omschakelen naar bijvoorbeeld biologisch, permacultuur, agroforestry, regeratieve en agro-ecologische systemen.

- De wildgroei aan **keurmerken** helpt de boer, maar ook zeker de consument niet. Dure keurmerken moeten tegen het licht worden gehouden: kan het goedkoper en zijn bepaalde keurmerken wellicht misleidend?

- Splinter wil onderzoeken of het mogelijk is om de **'open grond'-eis** voor biologische tuin- en akkerbouw te schrappen, waardoor het goedkoper wordt om biologisch te verbouwen, de hoeveelheid bemesting, bewatering en de temperatuur beter gecontroleerd kunnen worden en het proces per saldo duurzamer is dan in open grond. Het schrappen van de 'open grond'-eis zou het voor meer boeren aantrekkelijk kunnen maken om over te stappen op biologische landbouw.

- Nederland zet zich in Europa in voor de toelating van de plantveredelingstechniek **CRISPR-Cas**. Het kan een oplossing bieden voor het wereldvoedselprobleem, het verlies aan voedingswaarde van gewassen en het verbouwen van gewassen in klimatologisch ongunstige omstandigheden. Innovaties die we met de groeiende wereldbevolking en de dreigende klimaatverandering aan toekomstige generaties verplicht zijn serieus te onderzoeken.

- Consumenten stemmen dagelijks met hun portemonnee en hebben het recht om te weten waar en door wie hun product is geproduceerd en of daar een eerlijke prijs voor is betaald. Splinter pleit voor **transparantie in de voedselketen** en pleit voor een label voor Nederlandse producten waarin de keten zichtbaar wordt van productie tot product in de supermarkt.

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

- Het **gifgebruik** in de landbouw wordt teruggedrongen en natuurlijke vormen gewasbescherming worden gestimuleerd.

- Burgers zouden gestimuleerd moeten worden om meer te weten over hun eten. Waar en hoe het gemaakt wordt. Boeren streekproducten kopen in het lokale winkeltje in plaats van in de grote supermarkt. Streekproducten versterken de relatie tussen stad en platteland en stimuleren de **bewustwording** van gezond en lekker eten bij burgers. De overheid ondersteund de veehouderij, tuin en akkerbouw met het opzetten van korte voedselketens. Knellende wet- en regelgeving voor streekproducten moet verder worden aangepakt. Er komt een aparte afdeling binnen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit die boeren gaat helpen om meer onafhankelijk te worden.

- Stadslandbouw, voedselbossen en boerderijen met **gedeeld eigenaarschap** tussen boer en burger, worden vanuit de overheid gestimuleerd.

- **Multifunctionele landbouw**, zoals zorgboerderijen en boerderijwinkels, wordt beter ondersteund.

- **Voedsellessen** op scholen blijven en worden gestimuleerd met vouchers waarmee scholen hun lessen kunnen uitbreiden met praktijkervaringen zoals (moes)tuinieren, koken of boerderij-educatie op boerderijen met een duurzaam en diervriendelijk karakter.

- De overheid stelt de **eiwittransitie** ten dienste van de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem. Gaat daarbij niet uit van de productie van eiwitten voor veevoer, maar zet in op maatregelen aan de consumentenkant: in 2025 40% dierlijke eiwitten en 60% plantaardige eiwitten, in 2030 20% dierlijke eiwitten en 80% plantaardig.

- **Vrijhandelsverdragen** die zorgen voor oneerlijke concurrentie en het toelaten van producten op onze markt die zijn geproduceerd met lagere standaarden, worden niet gesloten.

"Splinter wil niet alleen maar roepen wat er verkeerd is zonder met concrete oplossingen te komen. Zowel voor boer en consument, als voor dieren en biodiversiteit"

Heeft momenteel geen landbouw-woordvoerder

Femke Merel van Kooten

Lijsttrekker

Splinter over boeren en tuinders

- Voor **'Novel Foods'**, voedingsmiddelen die vóór 15 mei 1997 niet in significante mate door de mens in de EU werden geconsumeerd, bestaat er een omslachtige toelatingsprocedure om te verzekeren dat consumptie veilig is voordat deze voedingsmiddelen op de markt komen. Voedselveiligheid is uiteraard heel belangrijk. Maar er worden zo veel bureaucratische drempels opgeworpen dat het heel moeilijk is voor een producent van een 'Novel Food' om goedgekeurd te worden. Splinter wil de toelatingsprocedures vereenvoudigen en bureaucratie verminderen, terwijl voedselveiligheid gewaarborgd blijft. Nederland moet Nederlandse bedrijven gaan helpen om door de toelatingsprocedures te komen en bedrijven die zich in Nederland willen vestigen en op een duurzame wijze novel foods produceren zijn welkom.

- De **maatschappelijke kosten** worden doorberekend in de prijs van producten, óók van de producten die worden ingevoerd vanuit het buitenland. Dit zal de oneerlijke concurrentie tegengaan. De mogelijkheden voor een reële heffing op vlees, vis, zuivel en eieren wordt onderzocht. True pricing wordt de norm, waardoor de klimatologische voetafdruk in de prijs van vlees, vis, zuivel en eieren berekend wordt.

- **Bedrijfsovername** moet eenvoudiger en betaalbaarder worden. Overname binnen de familie mag niet gedwarsboomd worden door een woud aan regelgeving.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op splinterpolitiek.nl/programma2021/landbouw

Volt

"Volt wil zorgen dat natuur en landbouw meer in balans komen. Dit is goed voor mens, dier en natuur"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Laurens Dassen

Lijsttrekker

Volt over boeren en tuinders

Een groot deel van de Nederlandse grond wordt gebruikt voor intensieve landbouw. Maar intensieve landbouw is schadelijk voor de natuur en biodiversiteit. Natuur en biodiversiteit zijn cruciaal in de strijd tegen klimaatverandering. Bovendien hebben de natuur, planten en dieren waarde op zichzelf, naast het belang dat ze hebben voor mensen. Volt wil zorgen dat natuur en landbouw meer in balans komen. Dit is goed voor mens, dier en natuur.

- Het behoud van biodiversiteit is een steeds urgenter vraagstuk. Het is de hoogste tijd om de diversiteit in de natuur te versterken. Dit doen we door alle **Natura2000 gebieden** in Europa met elkaar te verbinden. Het totale oppervlak aan beschermd natuurgebied wordt vergroot tot 2030. Zo versterken we de biodiversiteit en is er meer ruimte voor recreatie en natuurinclusieve landbouw.

- Ruimte is schaars in Nederland. Op dit moment gebruiken we een groot deel van ons land voor intensieve landbouw. Deze manier van gebruik is een grote last voor de bodem, de omliggende natuur en de menselijke gezondheid. Dit komt voornamelijk door uitstoot van stikstof en fijnstof. Intensieve landbouw is hier mede verantwoordelijk voor. Daarom wil Volt toe naar natuurinclusieve landbouw. Technologie helpt wetenschap en natuur hierin samen te brengen, zodat landbouw en natuur één geheel vormen. **Pesticiden en kunstmest** worden vervagen door natuurlijke planten, dieren en mest die gewassen beschermen en de bodem de kans geven om te herstellen.

- Ook de land-, tuin-, glasbouw en veehouderij moet hun uitstoot gaan verminderen en biodiversiteit bevorderen. Om dat aan te moedigen, krijgen boeren geen subsidie meer voor de grootte van hun land, maar op de manier waarop ze het gebruiken. Daardoor stimuleren we een **gesloten kringloop** voor de veehouderij en akkerbouw: zo kunnen we verantwoord produceren en consumeren. Dierwelzijn staat hierbij centraal. De veehouder voert de dieren voornamelijk ruwvoer van eigen land. Voor krachtvoer wordt gebruikgemaakt van restproducten uit de voedingsindustrie, akkerbouw en tuinbouw.

"Volt wil zorgen dat natuur en landbouw meer in balans komen. Dit is goed voor mens, dier en natuur"

De huidige landbouw-woordvoeder treed af. Na de verkiezingen wordt een nieuwe gekozen.

Laurens Dassen

Lijsttrekker

Volt over boeren en tuinders

- Onze (technologische) innovaties in de landbouw gaan de hele wereld over en die kennis kunnen we nog veel beter delen in gebieden waar een potentiele vraag bestaat, door gerichte bewustwordingscampagnes. De kennis van onze boeren is waardevol voor de voedselproductie in de hele wereld. Het verdienvermogen van de Nederlandse landbouwsector kan hierdoor verbeterd worden, onder andere door te blijven investeren in onderzoek en ontwikkeling. Door deze **kennisdeling** te stimuleren zal Nederland voorloper blijven in (de export van) landbouwkennis.

Bekijk het hele verkiezingsprogramma op voltnederland.org/standpunten

Deze **partijen** doen mee met de **verkiezingen**, maar hebben **geen landbouwparagrafen** in hun verkiezingsprogramma's:

- Wij zijn Nederland
- Vrij en Sociaal Nederland
- Ubuntu Conneded Front
- Trots op Nederland
- Partij voor de Republiek
- Partij van de Eenheid
- NL Beter
- NIDA
- Modern Nederland
- Libertaire Partij
- JONG
- Jezus Leeft
- Piratenpartij
- Feestpartij

NAJK

NAJK
Voor jonge boeren en
tuinders met visie en lef!